İZM'ler Dizisi

12

İLERİ

Cinayet Romanı

BDS YAYINLARI

İZM'LER DİZİSİ: 12

CÜNEYT EVREN

NARSİSİZM

BDS
YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ, 7

MİTOLOJİ'DE NARSİSİZM, 9

NARSİSİZM'İN PSİKİYATRİK TARİHÇESİ, 13

PSİKİYATRİ'DE BAZI TEMEL KAVRAMLAR, 15
Topografik Hipotez, 15
Yapısal Hipotez, 16
Bazı Savunma Mekanizmaları, 17
Terapide Bazı Kavramlar, 18

NARSİSİSTİK KİŞİLİK BOZUKLUĞU, 21
Seyir ve Prognoz, 22
DSM Kriterlerinin Eleştirisi, 23

İÇE ALINMIŞ NESNE İLİŞKİLERİ KURAMI VE
NARSİSİSTİK KİŞİLİK BOZUKLUKLARI, 27
Kuramla İlgili Bazı Terimlerin Açıklamaları, 28

SOSYOLOJİ VE NARSİSİSTİK KİŞİLİK BOZUKLUĞU, 31

PSİKODİNAMİKLER, 33
Narsisistik Kişilik Bozukluğunun Yapısal Karakteristikleri, 36
Narsisistik Kişilerin Kronikleşmiş
Kolay Zedelenebilir Self Değeri, 36
Narsisistik Kişiliğin Amaçlarını Dolaylı Yoldan
Gerçekleştirmesini Sağlayan Yöntemler, 38

AİLE ÖYKÜSÜ, 43

KOHUT'A GÖRE NARSİSİZM, 45
Narsisizmin Tanımı, 45
Narsisizmin Uyum Değeri, 46
Değişime Uğramış Narsisizm, 48

NORMAL VE PATOLOJİK NARSİSİZM, 51
Normal Narsisizmin Tanımı, 51
Patolojik Narsisizm, 56
Narsisistik Patolojinin Kavramlaştırılmasının
Bazı Tanısal Uygulamaları, 60

NARSİSİZMİN TEDAVİSİ, 65
Psikoterapi, 65
İlâç Tedavisi, 68

SEVGİ İLİŞKİLERİ VE NARSİSİZM, 69
Narsisistik Sevgi İlişkilerinin Özellikleri, 69
Narsisistik Patolojinin Dinamikleri, 72

SONUÇ, 77

KAYNAKÇA, 79

GİRİŞ

Toplumbilimci Cristopher Lash'e göre, *"Her çağ, kendisini oluşturan özgün yapının abartılı şekilde dışavurulduğu, patolojik davranış biçimleri yaratır"*. Lash ve diğer toplumbilimciler, suda yansıyan kendi görüntüsüne aşık olup ulaşılamaz aşkının kurbanı olan mitolojik Yunan'dan esinlenerek, içinde bulunduğumuz dönemi narsisizm çağı olarak nitelemekteler.

Bazı toplumbilimciler, çağımıza egemen olan narsisistik kişiliğin belirtilerine, ortak amaçların ve diğerlerine duyulan ilginin körelerek bunun yerini "ben"ciliğin almasını örnek göstermekteler. Bir grup gözlemci, narsisistik kişiliğin bu denli yaygınlaşmasının nedenini bizi "kendi"mizin farkına vardırıp, "kendl"mizi geliştirmeye yönelterek, "kendi" kendimizin en iyi dostu ve "bir numara" olmayı hedef gösteren terapilere bağlarken, diğer bir grup ise evlenip çocuk yetiştirme ideallerinin yerini yalnız ya da "birlikte yaşama" biçimlerinin almasının, bireyciliği ve dolayısıyla narsisizmi körüklediğini savunmaktadır. Ayrıca, narsisizmin gelişiminde, ailedeki dinamiklerin önemini vurgulayan birçok araştırmacı vardır.

Narsisizm, psikiyatrların son yıllarda en sık karşılaştıkları klinik semptomlardan biri olmuştur. Giderek artan sayıda psikiyatr, hergün başkalarını (gerçekte kendilerini) sevemeyen insanların problemlerini dinlemek zorunda kalmaktadır. Freud, temel narsisizm olarak tanımladığı dönemi çocuğun gelişim sürecinin son derece gerekli ve faydalı bir aşaması olarak kabul eder, başkalarını sevebilmesi için çocuğun önce kendisini sevebilmesi gerekir. Ardından gelenler ise Freud'un bu çözümlemesini çocuğun sevmeyi öğrenme süreci olarak tanımlamıştır.

Narsisizmin en önemli özelliği, başkalarına duyulan ilginin azalarak "Self"in (Benliğin) abartılı bir biçimde öne çıkmasıdır. Kernberg, normal ve patolojik narsisizm arasında önemli bir ayırım olduğuna dikkat çekmektedir. Hepimiz bir dereceye kadar kendimize aşığız ve bu konuda diğerlerinin de bize hak vermesini bekleriz. Ancak patolojik narsisitlerde Benliğe duyulan ilgi ve verilen önem psikiyatrik teda-

vi gerektirecek ölçüde yoğundur. Bu kişilikler, gerçekte kendilerini sevemez ve küçük görürler. Kernberg, patolojik narsisizmin temelinde kişinin kendisini abartılı biçimde sevmesinin değil, kendinden nefret etmesinin yattığını belirtir. Van der Waals'ında dediği gibi, narsisistik kişiler aslında, sadece kendilerini seven değil, kendilerini de başkalarını sevdikleri kadar kötü seven kişilerdir.

Konumuz olan narsisizmde kişinin kendisine ilişkin yargıları tamamıyla başkalarının hayranlığını kazanmaya yöneliktir. Dolayısıyla, başkalarının ilgilerini sürekli olarak kendi üstlerine toplamaya çalışırlar. Diğer insanların, onların hayranı olmak dışında bir değeri yoktur. Patolojik narsisistin diğer insanlarla ilişkisi genellikle sömürü ve çıkara dayalı olduğu halde, gerçek kişilik çekici ve paylaşımcı bir maske altında sunulur. Patolojik narsisistler genellikle, diğer insanların ilgi ve hayranlıklarını kazanabilme fırsatı sağlayan, fiziksel çekicilik, zeka, yetenek ve becerilere sahiptirler ve kendi alanlarında oldukça başarılı kişilerdir. Doğal olarak narsisistik kişilikler, politika ve akademik alanlardaki liderler ya da ünlü sanatçılar olarak karşımıza çıkabilir. Ancak, dikkatli bir gözlemle, üretken ve yaratıcı bir görüntü sergileyen bu kişilerin ürünlerinin, temelde yapay, özensiz ve derinlikten yoksun olduğu ortaya çıkar.

Narsisizmi ele alacağımız bu kitapçıkta, amacımız okuyucunun narsisizm hakkında genel bir fikir edinebilmesini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, narsisizme yönelik tanımlayıcı (descriptive) ve dinamik yaklaşımlar ayrı bölümlerde açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, tanımlayıcı yaklaşımların yetersiz kaldığı noktalardan ve dinamik yaklaşımı okuyucu için daha anlaşılır kılmak amacıyla, bazı temel kavramlardan ve içe alınmış nesne kuramından bahsedilmiştir. Bunların dışında, Kohut'un ortaya koyduğu ve tedaviye değişik bakış açısı getiren değişime uğramış narsisizm, Kernberg'in normal ve patolojik narsisizm kavramları ve narsisizmin sevgi ilişkilerine yansıması kitapçığın kapsamına alınmıştır.

MİTOLOJİDE NARSİSİZM

Hera, kocası Zeus'un nymphelerden (Su Perileri) biriyle düşüp kalktığından kuşkulanıyordu. Zeus'un sevgilisinin hangi nymphe olduğunu bilmeyen Hera, öğrenmek için bir gün korulara indi. Hera'nın geldiğini sezen nymphelerin hepsi kaçıştı; bir tek Ekho kaldı ortada. Hera, *"Zeus'un sevgilisi olsa olsa bu peridir"*, diye düşündü; ve onu cezalandırdı. Ekho konuşamayacaktı artık; kendinden önce kim konuştuysa onun son kelimesini tekrarlayacaktı.

Narkissos yakışıklı, yürekler yakan bir delikanlıydı. Ekho, Narkissos'u sevdiği için, hep onun arkasından gidiyor, peşinde dolaşıyor, ama ağzını açıpta tek kelime söyleyemiyordu. Bir gün, bir fırsat geçti eline. Narkissos, arkadaşlarına: *"Kimse var mı burada?"* diye seslendiğinde son kelimeyi sevinçle tekrarladı: *"Burada, Burada."* Ağaçların arkasında duruyordu; Narkissos göremedi onu, *"Gel"*, diye bağırdı. Ekho *"Gel"*, dedi ve kollarını açarak ağaçların arasından çıktı. Nympheyi görünce pek şaşırdı Narkissos, kaçıp gitti.

Nympheler, tanrılara yakararak Narkissos'un cezalandırılmasını istediler. Yüce tanrılar, *"başkalarını sevemeyen kendisini sevsin"*, dediler ve katı yürekli delikanlının cezalandırılması işini, adı haklı öfke anlamına gelen tanrıça Nemesis'e bıraktılar.

Nemesis'in görevini yerine getirmesi uzun sürmedi. Avdan dönen Narkissos susayıp da duru bir pınara eğilince, suda kendi yüzünü gördü. *"Başkaları benim yüzümden ne acılar çekmiş, şimdi anlıyorum"*, dedi. *"Kendime karşı olan sevgimle yanıyorum ben. Suda yansıyan bu güzelliğe nasıl erişebilirim? O güzelliği bırakamam da. Yalnız ölüm kurtarır beni."*

"...Anlıyorum, o benim, aldatmıyor beni artık hayalim.
Tutuşturan da ben, yanan da. Kendime olan sevgimle yanıyorum.
Ne yapayım? İsteneyim mi? İsteyeyim mi? İstenecek ne kaldı artık?
Beni yoksul ediyor varlığım; arzuladığım benimle.
Ayrılabilirsem vücudumdan; garip bir dilek seven için ama,
sevdiğim uzak olsa keşke.

Kemirsin artık gücümü acı ve geldi son günleri ömrümün,
göçüyorum hayatımın baharında.
Ölüm gelmeyecek bana ağır dinecekse acılarım.
Sevdiğim daha ömürlü olsun dilerim.
Ve şimdi can verelim ikimiz bir solukta."

(Latin şairi Ovidius)

Böylece, su kıyısında eriyip gitti Narkissos. Canı, ölüler ırmağını geçerken suya eğildi, son bir kere baktı yüzüne. Nympheler, gömmek için onun ölü gövdesini aradılar ama bulamadılar. Eridiği yerde güzel, yepyeni bir çiçek açmıştı. Sevdiklerinin adıyla adlandırdılar onu, Narkissos (nerkis) dediler.

"Siz de pek iyi bilirsiniz ya, gerçek sevgi bir istisnadır, aşağı yukarı, yüzyılda iki, üç tane ya çıkar ya çıkmaz öylesi. Geri kalanı ise, ya boş hevestir ya da cansıkıntısı. Bana gelince, Portekizli bir rahibe değildim elbette. Katı yürekli de değilimdir, tersine çok duyguluyumdur; gerektiğinde gözüm de suludur üstelik. Yalnız, coşkularım hep kendime yönelir, duygulanmalarım da kendimle ilgilidir. Aslında, hiç sevmedim demem yanlış. Hayatımda, hiç değilse bir tek büyük aşka tutuldum, kendimeydi o aşk. Bu bakımdan, gençlikte karşılaşılan kaçınılmaz güçlükleri atlattıktan sonra, birşeye bağlanmam pek çabuk oldu; şehvet, aşk hayatımda hüküm süren tek şey oldu. Sadece, zevk alabileceğim, elde edebileceğim şeyleri arıyordum. Mizacım da bana bu konuda yardım ediyordu: tabiat bana karşı cömert davranmıştı. Bu yüzden kıvanç duymuyor değilim; zevkten mi ileri geliyordu, yoksa beğenilmekten mi, bilemiyorum ama, çok memnun oluyordum. Evet, gene övünmeye başladığımı söyleyeceksiniz. Size hayır demeyeceğim; böyle yaptığım için de memnunum, çünkü doğruyu söylemekle övünürüm."

(Albert Camus / Düşüş)

NARSİSİZMİN PSİKİYATRİK TARİHÇESİ

Narsisizm terimi, ilk kez Ellis tarafından (1898) kullanılmıştır. Nacke'de seksüel ayartıcılığı (sapıklığı) tanımlamak için bu terimi kullanmıştır. Psikoanalitik lügata ise Sadger sayesinde girmiştir. Narsisizm hakkında kısaca birkaç yazısında bahsettikten sonra Freud psikoanalitik teoriye katkılarından biri olan *"On Narcissism: An Introduction"*ı 1914'de yayımlamıştır. O yazıda Freud, narsisizmi: seksüel ayartıcılığın bir şekli ve tüm ayartıcılıkların karakteristiği; Cinsel gelişimin bir dönemi; şizofreninin altta yatan bir özelliği (cinsel enerji için dış dünyadan çekilmesi nedeniyle); ve son olarak nesne seçim şekli (nesnenin, özneyi ya da öznenin olmak istediğini temsil etmesi nedeniyle) olarak ele almıştır.

Freud bu yazıda ilk kez birincil ve ikincil narsisizmi ortaya koymuş ve bunun libidinal (cinsel enerjinin dinamik belirtisi) aşamalarını sistematize etmiştir. Buna göre ilk libidinal aşama otoerotizmdir (kendinden duyulan haz). Burada içgüdüler başlangıçtan beri vardır. Fakat bu içgüdüler, otoerotik doyumu ararlar. (Bu dönemde henüz nesne yoktur. Bu nedenle otoerotik doyum aranmaktadır). İkinci aşamada ise kişinin kendine yönelik libidinal yatırımlarıyla ana gerçek (birincil) narsisizm oluşur. Üçüncü aşamada, libidinal yatırım kişiden nesneye (hedef kişiye) aktarıldığı için nesne sevgisi gelişir. Dördüncü aşamada ise nesneyle özdeşim sonucu libidonun tekrar geriye, benliğe aktığını belirterek buna da ikincil narsisizm demiştir. Libidinal aşamaları gösteren bu kuram megalomaniyi ve şiddetli aşkı (birinin kendi kendini sevmesi dahil) anlamamıza yolaçmıştır. Vücuttaki hipokondriyak (bedende bir bozukluk olmadığı halde sürekli hastalık kaygıları ve çeşitli bedensel yakınmalarla belirli sendrom) duyumlar, ikincil narsisizmin abartılması olarak görülmüştür. Fenichel'e göre, burada libidonun nesneden aşırı derecede çekilip vücuda geri akışı sözkonusudur.

Kelimenin böyle birçok şekilde uygulanımı, narsisizmin tanımlanmasında önemli karışıklıklar yaratmıştır. Bununla birlikte aşamalı olarak psikoanalitik teoride narsisizm kavram olarak, terimin klinik

kullanımından ayrılmıştır. Klinik kullanımı özgüvenin normal ve hastalıklı düzenlenmesinin önşartı ve özellikleri anlamını almıştır. Bu ikinci durumda narsisistik kişilik bozukluğunun tanımlamaları aşamalı olarak geliştirilmiştir; bu tanı kategorisi bazı hastaların psikoanalitik tedavi sırasında özel direnç göstermelerinin gözlenmesi ile ortaya çıkmıştır. Hastaların günlük yaşamında da ortaya çıkan bu direnç, belirli tip karakter patolojisiyle uyum göstermekteydi.

Patolojik narsisistik karakter özelliklerinin tanımlanmasını ilk kez E. Jones yayımlamıştır. Abrahams, bu hastalarda transferans (aktarım) direncini tanımlayan kişiydi. Abrahams, hastaların analisti aşağı görme eğilimlerinin birbirini tutan yorumlamalarına, bağımsız analitik işlemi için onu seyirci olarak kullanmaya, ve narsisizm ve gıpta ilişkisine dikkati çekme gerekliliğinin önemini vurgulamıştır. Riviere, narsisistik direncin olumsuz terapatik tepkilerin önemli kaynağı olduğunu gözlemiştir: bu hastalar düzeliyor olma düşüncesini tolere edememektedirler, çünkü, düzelme başka birinden yardım sağlandığının farkındalığı anlamına gelir. Riviere, bu hastaların analistten iyi bir şey sağlamayı, kendi temel agresyonlarının (saldırganlık) yarattığı suçluluk nedeniyle tolere edemediklerini söylemiştir.

Klein'ın kitabı *"Envy and Gratitude"* (Gıpta ve Minnettarlık) üzerine Rosenfelt, narsisistik kişilik bozukluğunun psikoyapısal (pyschostructural) özelliklerini ve psikoanaliz sürecinde aktarım (transferans) gelişimlerinin ilk ayrıntılı tanımlamasını İngiltere'de yayımlamıştır.

Amerika'da narsisistik kişiliklerin fenomenolojisine ve psikopatolojisine önemli katkılar Reich, Jacobson, Van der Waals ve Tartakoff tarafından yapılmıştır. Jacobson'un formülasyonunun temeli üzerine, tanıya Amerikan ve İngiliz katkılarını bütünleştirme çabası göstererek ve narsisistik kişiliklerin ego psikolojisi referansı çerçevesinde, Kernberg, Rosenfeld'in önerdiğine alternatif teorik ve klinik çerçeve önermiştir. Aynı sırada Kohut narsisistik kişilik bozukluğu için tamamen farklı teorik çerçeve, klinik açıklamalar ve terapatik işlemler önermiştir.

İngiltere'de ve Amerika'da narsisizm üzerine katkıların artması, Grunberger'in katkılarıyla paralellik gösteriyordu. Çalışması ilk kez 1950'ler ve 1960'larda Fransa'da yayımlanan Grunberger, narsisizmin geniş klinik ve metafizyolojik yanlarına odaklaşmıştır.

Pulver, psikoanalitik metafizyolojiyle, narsisizm kavramının şaşırtıcı genişlemesine belirlilik getirmiştir. Narsisistik kişiliğin incelenmesine ve bu hastaların psikoanalitik tedavisine daha yakın zamandaki katkılar, Modell, Volkan ve Bach tarafından yayımlanmıştır. Akhtar ve Thomson narsisistik kişilik bozukluğunun geniş temelli analizini ve bu bozukluğun DSM-III'deki tanımlamasıyla ilişkisini sağlamışlardır.

PSİKİYATRİ'DE BAZI TEMEL KAVRAMLAR

Ruh hekimliğinde normal ve anormal davranışı değerlendirirken iki temel yaklaşım vardır:

1) *Tanımlayıcı (Descriptive)*: Bu yaklaşımda hastalığın klinik belirtileri incelenir, tanımlanır, bir klinik tanıya varılır ve sınıflandırılır. Bu tanıya etiyolojik yönden ipuçları araştırılır; tedavi planları çizilir. DSM'nin kullandığı tanımlama kriterleri bu yaklaşımı kullanır.

2) *Dinamik*: Psikoanalitik çalışmalar normal ve anormal davranışların altında yatan dinamik ve psiko-genetik etkenlerin incelenmesine öncelik verir.

Tanımlayıcı ve dinamik yaklaşımlar birbirini tamamlar, bu yüzden birbirinden ayrılmayan ve ayırılmaması gereken temel yaklaşımlardır.

TOPOGRAFİK HİPOTEZ

Freud, topografik (bölmesel) hipotezi ile bilinç, bilinçöncesi ve bilinçdışı kavramlarını açıklamıştır. Daha sonra Freud bu topografik teriminin yerine zihinsel nitelikler (mental qualites) terimini kullanmıştır. Yani bilinç, bilinçöncesi ve bilinçdışı terimleri ruhsal aygıtın bölmelerini değil, zihinsel süreçlerin niteliğini göstermektedir.

1) Bilinçlilik, gerçeklere uyumu önde tutan mantıksal düşüncenin egemen olduğu zihinsel süreçtir. Bilinçlilikte düşünce, duygu ve anılardaki neden-sonuç, zaman, yer bağlantıları gerçeğe uygun olarak kurulur ve bunlara dayanan eylem uyumsaldır (adaptive). Gerçeği değerlendirme yetisi ile dış gerçekte olanla zihinde olan birbirinden ayırdedilir (reality testing).

2) Kişinin, belirli bir anda bilincinde ayırdedemediği birçok düşünceleri ve anıları vardır. Bazıları bilinçli bir çaba ile çağrılabilir. Bu çeşit düşünceler bilinçöncesi düşüncelerdir.

3) Bilinçdışı kişinin özel bir çabası ile bilince çağrılamayan, farkına varılamayan yaşantıların saklı olduğu ruhsal süreçtir. Bu yaşantılar ancak özel yöntemlerle hipnoz, serbest çağrışım, düşlerin, anormal ruhsal belirtilerin incelenmesi ile açığa çıkarılabilir.

Bu üç ruhsal süreç arasında bir süreklilik ve bağlantı vardır ve aralarında dinamik bir etkileşim sözkonusudur.

YAPISAL HİPOTEZ

Freud'un yapısal (structural) hipotezi: Yapı deyince, burada ruhsal bir örgütlenişten, belirli özellikleri ve işlevleri içeren, sürekliliği olan bir dizge düşünülmektedir. İd, ego ve süperego arasında kesin sınırlar yoktur ve sürekli olarak birbirleriyle dinamik bir etkileşim içindedirler.

İd (Altbenlik)

Ruhsal aygıtın en eski parçasıdır ve kalıtımla geçen, doğuştan varolan, yapıda yerleşmiş olan herşeyi içerir. Bedenden kaynağını alan içgüdüsel dürtüler (libidinal, agresif) ruhsal anlatımlarını ilk olarak id'de bulurlar. Ruhsal aygıtın ilk güç kaynağıdır, tümden bilinçdışıdır ve dış dünya ile bağlantısı yoktur.

Ego (Benlik)

Ego, gerçek dış dünyanın etkisi altında idin bir parçasının özel bir gelişme göstermesiyle ortaya çıkar. Ego'nun temel işlevi uyumdur (adaptation). Bu uyumu yaparken ego, bir yandan organizma içindeki ilkel dürtüsel güçlerle; bir yandan çevresel koşullar ve gerçeklerle; bir yandan da süperegonun istekleriyle bağdaşmak; bunlar arasında bir uzlaşma sağlamak zorundadır. Ego'nun dürtüleri erteleme, bekletebilme gücüne, engellenmeye dayanma gücü (frustration tolerance) denir. Ego'nun içerden gelen uyaranlarla dışarda bulunan koşullar arasında bir denge kurmaya çalışması, bir yandan organizmanın doğal gelişme yetileri, bir yandan da engellenme ve çatışmalara karşı geliştirdiği savunma mekanizmaları ile gerçekleştirilir.

Süperego (Üstbenlik)

Bireyin uzun çocukluk yıllarında, benliğin bir parçası, giderek daha çok anababa ve toplumsal değer yargılarını içeren özel bir yapı olarak ayrımlaşır. Gelişme dönemlerinden oedipal (fallik) dönemde, çocuğun 3-4 yaşlarında oedipus ilişkisine girmesi ve yoğun iğdişlik (castration) korkularının gelişmesi, çocuğun aynı cinsiyetteki ebeveyinle özdeşim (identification) yapmasına yolaçar. Bu özdeşim çocukta oedipus çatışmasını çözerken, onda bir süperegonun gelişmesini de sağlar. Çocuğun daha sonraki dönemlerinde toplumsal ilişkilerle sağlanan özdeşimler de süperego gelişiminde yeralmaktadır.

Psikoseksüel gelişme kuramına göre kişilik gelişimi dönemleri sırayla: Oral dönem, anal dönem, ve fallik (oedipal) dönemlerdir.

BAZI SAVUNMA MEKANİZMALARI

Bastırma (Repression)

Süperegò tarafından yargılanarak yasaklanan ve egoya acı, bunaltı veren, dürtü, anı ve deneyimlerin bilinçdışına itilmesi ve orada tutulmasıdır.

Yansıtma (Projection)

Kimi duygu, dürtü, gereksinim ya da yaşam olaylarının, dışarıya aktarılıp, yansıtılıp, dışardaymış ya da dışardan kendisine yöneltiliyormuş gibi algılanmasıdır. Birey, kendi içinde yadsıdığı (denial) bir dürtüyü başkalarında görür, ya da başkalarının bu dürtüleri kendisinde gördüğünü sanır.

İçe-atım (Introjection)

Bir başkasının tüm varlığı ya da bir parçası egonun içine atılır. Bu nesne, ego içinde yabancı bir cisim gibi varlığını sürdüren, hatta onunla ilişki kurulan bir nesnedir.

Bölünme (Splitting)

İnsan egosunda bulunan doğal dürtülerin ya da içe-atılmış olan nesnenin olumlu ve olumsuz, "iyi" ve "kötü" diye bilinen parçalara bölünmesidir. Bölünmenin meydana geliş nedeni, ilkel ego'nun birleştirici yeteneğinin olmamasıdır. Bu yetenek geliştikçe, bölünme or-

tadan kalkarak birleşme ve bütünleşme olur. Bu süreç boyunca çocuk, nesne ilişkileri çatışmalarından geçer. Bu, çocuk bir yandan "iyi" reprezantasyonlarını saklı tutmak isterken, öteyandan gerçeklik kuralına göre bu "iyi"leri "kötü"lerle birleştirme arasında kalarak çatışmalar yaşamasıdır. Normal gelişmede bu çatışmalar gerçeklik kuralına göre çözümlenip sonuçlanır. Böylece bölünme artık etkinliğini yitirerek yerini bastırmaya (repression) bırakır. Bazı durumlarda ise ego, birleştirme yerine bunun tam tersi olan bölünmeyi bu defa bir savunma olarak kullanıp "iyi" ve "kötü" reprezantasyonlarını birbirinden ayrı tutmaya devam eder. Bazı kişilerde yetişkin dönemde de bölünme, savunma mekanizması olarak kullanılır (örn. narsisistik kişiler).

Saplanma (Fixation)

Gelişme süreci, basamak basamak ilerlerken, çocuğun bir basamağın özelliklerini bırakamaması; onları sonraki basamakların gereklerine uyduramamasıdır.

Gerileme (Regression)

Ulaşılmış bir gelişme dönemi kişi için ileri derecede bunaltı doğuracak nitelikte olursa, kişi daha önceki bir döneme gerilcyebilir.

Fantazi (Fantasy Formation)

Kişinin gerçek dünyada doyum sağlayamadığı istek ve dürtülerini düşler kurarak doyurmaya çalışmasıdır.

TERAPİDE BAZI KAVRAMLAR

Aktarım (Transference)

Aktarım bireyin çocukluk çağında kendisi için önemli kişilerle yaşamış olduğu duygu ve tutumları şimdi ilişki kurduğu kişilerle yeniden yaşaması ve bu kişileri kendi çocukluğundaki algı ve duygulara göre değerlendirerek tepkiler göstermesidir. Psikoterapi süresince hekime aktarım, doğal ilişkilerde olduğundan daha yoğun ve sürekli-dir.

Çözüm İşlemi (Working Through)

Terapi sürecinde, direnç ve aktarım belirtilerinin tekrar tekrar yaşanması, çözümlenmesi ve yorumlanması, bunların bilinçdışı kaynaklarının deşilmesi ve şimdiki yaşama yansıyan belirtilerinin tekrar tekrar anlatımı ve bilinç düzeyine çıkarılması sürecine denir.

Engellenme (Frustration)

Dürtülerin amacı, boşalım ve gerginliğin ortadan kalkması, doyum ve bununla birlikte giden hazdır. Bu amacın gerçekleşmesi için organizmanın yöneldiği doğrultuda bir engelin bulunması, boşalım ve doyumun olmaması durumuna engellenme (frustration) denir.

NARSİSİSTİK KİŞİLİK BOZUKLUĞU

Geçmiş birkaç onyılda hem klinik psikiyatrik literatürde hem de kültürde önemli bir yer işgal eden narsisistik kişilik bozukluğunun şekillenmesi, önemli ölçüde psikoanalitik teori ve araştırmaların başarısıdır. Çocuk gelişiminde ve erişkin sağlık ve patolojisindeki temel rolünün farkına varılması ile, narsisizmin incelenmesi hız kazanmıştır. Ayrıca narsisizm türevlerinin sosyolojik ve politik önemi üzerindeki popüler ve bilimsel literatürler sayesinde, narsisizm toplumun dikkatine sunulmuştur. Her ne kadar Freud, Havelock Ellis'den aldığı terim olan narsisizmi ilk kez 1910'da ele almışsa da narsisistik kişilik bozukluğuyla ilgili ciddi çalışmaların gelişmeye başlaması Freud ve W. Reich'ın daha ileri çalışmaları ile ancak 1930'lu yıllarda olmuştur. O zamandan beri, gelişimin erken dönemlerine yönelik psikoanalitik araştırmalara önem verilmesi ve bunların derinleştirilmesi, benliğin yapısı ve gelişimine ilgiyi arttırmıştır.

Geçtiğimiz yirmi yıl içinde, tüm karakteriolojik patolojiyi narsisistik (benlik yapısının bozukluğu) olarak incelemiş olan Kohut'un çalışmaları tarafından teşvik edilen, normal ve patolojik narsisizm fenomenolojisi ve psikodinamiklerine geniş ilgi ve buna paralel olarak da narsisistik kişilik bozukluğunun tanı ve tedavisine ilgi oluşmuştur. Buna sonuç olarak da, sağlıklı narsisizmi (normal fonksiyonun parçası olarak varolan yüksek self değeri ve güçlü özgüvenin narsisistik özellikleri), narsisistik kişilik bozukluğunda payı olan self işlevinin patolojik (hastalıklı) yanlarından ayırmanın önemi artarak değer kazanmıştır. Daha yakın zamanlarda, narsisistik kişilik bozukluğunun standart tanı listeleri DSM-III ve DSM-III-R'deki formal tanımlamaları bu konuda ilk ampirik araştırmalara neden olarak, bozukluğu incelemede yeni bir devir açmıştır.

Amerikan Psikiyatri Kliniği'nin tanı listesi olan DSM, son raporunda narsisistik kişilik bozukluğu için şu koşulları ileri sürmektedir:

Aşağıdakilerden beşinin (ya da daha fazlasının) olması ile belirli, genç erişkinlik döneminde başlayan ve değişik koşullar altında ortaya

çıkan, üstünlük duygusu (düşlemlerde ya da davranışlarda), beğenilme gereksinimi ve empati yapamamanın olduğu sürekli bir örüntü:

1) Kendisinin çok önemli olduğu duygusunu taşır (örn. başarılarını ve yeteneklerini abartır, yeterli bir başarı göstermeksizin üstün biri olarak bilinmeyi bekler).

2) Sınırsız başarı, güç, zeka, güzellik ya da kusursuz sevgi düşlemleri üzerine kafa yorar.

3) Özel ve eşi bulunmaz biri olduğuna ve ancak başka özel ya da toplumsal durumu üstün kişilerin (ya da kurumların) kendisini anlayabileceğine ya da ancak onlarla arkadaşlık etmesi gerektiğine inanır.

4) Çok beğenilmek ister.

5) Hak kazandığı duygusu vardır: Kendisinin özellikle kayırılacak olduğu bir tedavi biçiminin uygulanacağı beklentileri ya da bu beklentilerine göre uyum gösterme.

6) Kişilerarası ilişkileri kendi çıkarı için kullanır: Kendi amaçlarına ulaşmak için başkalarının zayıf yanlarını kullanır.

7) Empati yapamaz: Başkalarının duygularını ve gereksinmelerini tanıyıp tanımlama konusunda isteksizdir.

8) Çoğu zaman başkalarını kıskanır ya da başkalarının kendisini kıskandığına inanır.

9) Küstah, kendini beğenmiş davranış ya da tutumlar sergiler.

SEYİR VE PROGNOZ

Narsisistik kişilik bozukluğunun gidiş ve sonucu, nadiren literatürde yeralmıştır. *O. F. Kernberg* patolojik narsisizmin, gerçeğin inkarı ve grandioz patolojik selfin hakimiyeti nedeniyle, olumsuz seyri olduğunu belirtmiştir. *Millon* bu görüşü paylaşmakta ve narsisistik hastanın problemlerini artıran davranışları sürdürme eğiliminin altını çizmektedir. *Plakun* narsisistik kişilik bozukluklu hastaların borderline hastalara göre düşük seviyelerde sosyal ve genel fonksiyon ve yüksek hastahaneye yatış oranları gösterdiklerini bulmuştur. Diğer iki çalışmada, komorbit narsisistik olgularla sırf borderline olgular arasında fark bulunmamıştır.

Bir ileriye dönük takip çalışmasında, klinik olarak temelde narsisistik kişilik bozukluğu tanısı almış hastaların, 3 yıl sonraki patolojik narsisizm seviyelerinde belirgin azalma bulunmuştur. Düzelme en sık kişiler arasında ilişkiler ve tepkisellik alanlarında olmuştur. Düzelmede üç tip etken rol alabilir: Başarılar, yeni uzun süreli ilişkiler, farkına varmalar. Görünüşe göre, ya özgüvende artma ya da tutkuda azalma, patolojik narsisistik savunmadan sorumlu çatışmanın şiddetini hafifletebilmektedir.

Pratikte, narsisistik kişilik bozukluğunun ortaya çıkan şikayetleri, başlangıçtaki tutkuların grandioz veya gerçekçi sınırlar içinde olmasından bağımsız, genellikle depresyon, anksiyete, başarısızlık duyguları, sevgi ve işten haz duymama, ve önceki umutluluk halinin kaybolması şeklindedir. Psikodinamik olarak bu semptomlar, kendi yüksek beklentilerine ulaşamama ve ilişkilerini veya başarılarını takdir fırsatı olarak görme dışında değerlendirememenin sonuçları nedeniyle, içsel suçlamalara karşı utanç ve suçluluk tepkisini temsil eder. Bu hastalardaki depresyon, nesne kaybından ziyade selfin aktiflik duygusundaki kayıbı kastederek, bazan "boş depresyon" olarak tanımlanmıştır.

DSM KRİTERLERİNİN ELEŞTİRİSİ

Diğer kişilik bozukluklarında olduğu gibi, narsisistik kişilik bozukluğunu DSM'de tanımlamadaki problemlerden biri fenomenolojiyi teoriden ayırma kararından kaynaklanmaktadır. Artık biliyoruz ki rehberlik eden teori olmadan fenomenoloji devamlı gözlemleme kapasitemizi engeller. Diğer kişilik bozukluklarıyla üstüste binmeyen kriterler bulma çabaları, kişilik bozukluğu tanımlamalarının esas olarak, acı veren çatışmaların ve yapısal kusurlarla başetmeyi amaçlayan uyum potansiyelinin benzer çekirdeğinin, niceliksel olarak farklı tanzimlere ayıran, suni yapı olduğunu farketmemektedir. Herhangi bir birey için çatışma kaynaklarını tanımlayabilir (DSM narsisizmde özgüven çatışmasını vurgulamaktadır), veya nispeten olgun ve uyum sağlayıcı ya da olgunlaşmamış ve zarar verici savunmaları (DSM narsisizmde olgunlaşmamış savunma grandioziteyi vurgulamaktadır) değerlendirebiliriz. Çatışmalar ve savunmaların her ikisi, az veya çok, bilinçli ya da bilinçdışı olabilir ve belirtileri kolay gözlenebilir ya da gizli olabilir. DSM kriterleri patolojinin daha gizli şekillerini tanımayı zorlaştırmaktadır. DSM ayrıca, şiddeti değerlendirememekte, bu da hafiften ağıra bir ölçekte tanı konulmasını ve bazı kişilik bozuklukları arasındaki ilişkiyi, her bozukluğu tek seviyede yapay ayırımda ısrar ederek, anlamamızı engellemektedir. Dahası, farklı fenomenolojik kriterler sunarak ve kavramsal bağlılıklarını gözardı ederek, tanı koyacak kişilerin düşüncesi yapay olarak bölünmektedir. Örneğin, grandiozite karmaşık bir kavramdır: Narsisistik hastayı yakın değerlendirmede, kişinin bütünleşmiş bir parçası olarak yaşanmaya başlanan herhangi bir şeyin, başlangıçta şişirildiği, daha sonra değersizleştirildiğini farkedebiliriz. Kişinin dışında olan, değer verilen şeyler: övgü, maddi nesneler, ve ulaşılmaz kişilerdir. Narsisistik hastaların grandiozitesi, paranoid grandiozitesinden farklı olarak idamesi

için takdire gereksinim duyar. Narsisistik kişilik bozukluğunun tüm ilişkileri ve başarılarının zaman içinde aşınması tipiktir ve olumlu duyguların devamı sağlanamaz. Grandioz fantaziler, self reprezentasyonlarının kabul edilemeyen yanlarını düzeltmeye yönelik girişimlerdir ve bütünleşmemiş self duygusunu yansıtır. Grandiozitenin sosyal yanı da vardır; daha komplike hastalar grandiozitelerini nasıl saklayacaklarını bilirler.

Bazı psikoanalistler, tanı koyma sadece analitik durumla birlikte olur şeklindeki abartılı görüşlerini korurken, bazı tanıların saklı ortaya çıkış şekillerinin olabileceğide ihtimaldir. Narsisistik kişilik bozukluğu da bunlardan biridir. Bu yüzden patoloji bariz bir şekilde ortada değilse, tanı, terapistin kişilik bozukluğu karakter yapısı teorisi temeline dayanan, uzunlamasına (longitidunal) kişiler arası tutarlılığı araştırdığı, birkaç görüşmeyi gerektirmektedir. Dahası altta yatan özgüven ve self reprezentasyonu problemleri, uzun süre başarılı olan savunmalarla anlaşıldığı gibi önemli ölçüde bilinçdışı olabilir, ancak aslında zedelenebilirdir. Tecrübeli klinisyen için, karakteristik aktarım (transferans) yanıtları, hastanın intrapsişik yaşamı ve kişiler arası yaşamının daha gizli yanlarını kapsayan araştırma hipotezlerine yardım sağlayan kritik ipuçları olabilir.

DSM, önemli ölçüde narsisistik karakterin ben merkezcilik, gerçek taahhüt yokluğu ve self-büyütme ve self-şişirme yanlarını iyi tanımlayan grandioz narsisistik karakter üzerinde odaklaşmıştır. Bununla birlikte, narsisistik kişilik bozukluğunun ağır grubuna odaklaşıldığında, antisosyal kişilik bozukluğu ile üstüste binmeler fazladır. Dinamik bakış açısından bu vakalar bazı noktalarda gerçeği değerlendirme yetisini kaybetme sınırında olan, ağır defektli süperego yapılaşması olan, nesne ilişkileri nesne devamlılığını içermeyen ve savunmacı grandiozitelerine herhangi bir tehdit karşısında öfke içine giren çok ağır narsisistik karakterlerdir. Daha az şiddetliler, sınırda hafif ihlaller dışında sosyal kurallara uymakta zorluk yaşamayabilirler. Gerçek ödüllendirilme için gerekli olduğundan, daha yüzeysel olmakla beraber nesne bağlarını koruyabilirler. Grandiozite patladığı zaman, genellikle sonra ve özel olarak öfkeyle beraber depresyon duyguları yaşama ihtimalleri yüksektir. DSM, ortaya çıkış şekilleri DSM tanımlamasının ayna görüntüsü olan narsisistik kişilik bozukluğu olan grubu yakalamakta başarısızdır. Grandioz, teşhirci fantaziye katılan ve diğer kişilerle derin bağları (kendi ödüllendirilmelerinin korunmasının ötesinde bir kişiyi önemsemeyi içeren) koruyamayan bu hastalar, farklı olarak ortaya çıkarlar. Bu bireyler çoğu narsisistik aktivitelerini fantazide sürdürürler (Walter Mitty sendromu) ve fantazilerini toplum görüşüne açmak için çok fazla engellenmişlerdir. Self temsil şekilleri utangaç

ve derin empatik olarak ortaya çıkabilir. Başkaları bu utangaçlıklarını yanlış yorumlarken, aslında bu diğer kişilere gerçekten ilgili olarak dikkati çekme arzusuyla meşguliyettir. Bununla birlikte, uzun süre kişisel ilişkileri sağlayamamaktan, kendilerine yakın olanlara gizli iftira ve gıbta yaşamaktan ve bazı önemli başarıları için self ödül sağlayamamaktan acı çekmektedirler. Sadece dış takdire, kandırıldığını düşündüğü için, kısa süreyle cevap verirler. Ayrıca narsisistik kişilik bozukluğunun daha az şiddetli formundaki hastalar, diğerlerinin ihtiyaçlarına empatik yaklaşımı az çok sağlayabilirler. Bununla beraber kendileriyle aşırı uğraşma açlığı, bu ihtiyaçlara cevap verme yetilerini kısa bir süreyle kısıtlar. Örneğin hasta, arkadaşıyla ebeveyninin ölümü hakkında konuşma sırasında derin bir sempati gösterebilir, ancak birkaç gün sonra arkadaşının babasının ölümünü unutabilir. Bu hastalar ilişkilerindeki yüzeysellik duygusundan, içsel suçluluk ve boşluk yaşarlar ve diğerlerine karşı ilgisizliklerinin ortaya çıkmasıyla kişiler arası ilişkilerine zarar verirler. Yapısallaştırılmış görüşmeler, kişisel-raporlar ve tek görüşmelerin, narsisistik patolojinin fenomenolojik menzilini yakalamada yetersiz kalma ihtimali vardır. Aktarım (transferans) ve karşı-aktarım (counter-transferans) etkileşimleri takip eden birkaç görüşme, narsisistik patolojinin menziline uygun tanı koymak için gerekli olabilir.

Arka sayfadaki tablo narsisistik kişilik bozukluğunun açık ve gizli şekillerini karşılaştırmaya yol göstermektedir. (Akhtar S., Psychiatr. Clin. North Am., 12: 505-530, 1989)

	AÇIK	GİZLİ
1) Self-Kavramı	Grandiozite; göze çarpıcı başarı fantazileriyle meşguliyet, aşırı eşsizlik hissi; haklılık duygusu; görünüşte yeterlilik.	Aşağılık duygusu; self-kuşku; utanç duygusuna eğilim; kırılganlık; zafer ve güç için amansız arayış; eleştiriye ve başarısızlığa belirgin hassasiyet.
II) Kişiler arası ilişkiler	Fazla, ancak yüzeysel ilişkiler; diğerlerinden yoğun övgü ihtiyacı; genellikle sahte tevazu ile gizlenmiş diğerlerine tepeden bakma; empati yokluğu; grup aktivitelerine gerçekçi katılamama; aile yaşamında çocuğa eşden daha fazla önem verme.	Diğerlerine güvenememe; diğerlerinin yeteneklerini, servetini ve derin nesne ilişki kapasitesini devamlı kıskanma; üretkenlik sınırlarını görememe; diğerlerinin zamanını görmemezlikten gelme; mektuplara cevap vermeme.
III) Sosyal uyum	Sosyal olarak çekici; genellikle başarılı; önemli ölçüde takdir görmek için istikrarlı ve sıkı çalışma (sahte yüceltme); yoğun hırs; görünüşle meşguliyet.	Amaçsızlıktan bahsetme; mesleki bağlılıkta sığlık; sanat sever benzeri tavır; birçok ancak yüzeysel ilgi; kronik canısıkıntısı; genellikle kötü bilgili ve taklitçi estetik beğeni.
IV) Etik, standart ve idealler	Karikatürize alçakgönüllülük; gerçek hayatta parayı önemsemiyormuş gibi davranma; kişiye özel ve değişen ahlak; sosyopolitik meselelere belirgin ilgi.	Destek kazanmak için değerlerini değiştirmeye hazır olma; patolojik yalan söyleme; materyalistik yaşam stili; suç işleme eğilimi; aşırı etik ve ahlak görecelik; otoriteye karşı saygısızlık.
V) Sevgi ve seksüalite	Evlilikte düzensizlikler; soğuk ve aç gözlü baştan çıkarıcılık; evlilik dışı ilişkiler ve önüne gelenle birlikte olma; engellenmemiş seksüel yaşam.	Sevmeyi sürdürememe romantik eşini özellikleriyle beraber aynı bir birey olarak görememe; ensest tabusunu gerçekten anlayamama; arasıra seksüel baştan çıkarma.
VI) Kognitif (bilişsel) stil	Etkileyici ölçüde bilgili; kararlı ve fikrinden dönmez, sıklıkla göze çarpıcı anlaşılır; gerçeği bencil algılama; lisan sevgisi; kestirmeden bilgi edinme düşkünlüğü.	Sıklıkla ıvır zıvırla sınırlanmış bilgi (başlık bilginliği); detayları, özellikle adları unutma; yeni beceri öğrenme kapasitesinde yetersizlik; özgüveni tehditle karşılaştığı zaman, gerçeğin anlamını değiştirme eğilimi; lisan ve konuşmayı özgüveni düzenlemede kullanma.

İÇE ALINMIŞ NESNE İLİŞKİLERİ KURAMI VE NARSİSİSTİK KİŞİLİK BOZUKLUKLARI

İçe alınmış nesne ilişkileri kuramı, her ne kadar *Jacobson, Kernberg* ve *Volkan*'la günümüzdeki çağdaş biçimini almışsa da, bu kuramın başlangıcı *Freud'a* kadar dayanmaktadır. *Freud* henüz yapısal kuramı *(Structural Theory)* geliştirmeden önce *"Yas ve Melankoli"* adlı yazısında bir yakınını kaybeden insanı, bu yakınıyla ilgili libidinal durumu kendi egosuna yatırdığını belirtmiştir. Daha sonraki çalışmalarında da, libidinal durum yanında agressif durumun da yatırıldığını eklemiştir. Yani bu kişi, kaybolan nesnenin reprezantasyonunu içine almış olmaktadır. Böylece henüz açıkca belirlenmemesine rağmen Freud, bir yerde nesnelerin içe alınmış olmalarından sözetmektedir.

Yapısal kuramda ruhsal yapının belirlenmesinde içe alınmış nesne ilişkilerinin önemi vurgulanmaktadır. Süperegonun oluşumu, içe alınmış nesne reprezentasyonlarına dayanır. Aynı şekilde egonun gelişmesi için de bu durum sözkonusudur.

Zamanla içe alınmış nesnelerle ilgili düşüncelerin üç ana yönde geliştiği izlenmiştir:

1) Freud'un oluşturduğu yapısal kuram içinde gelişen nesne ilişkileri.

2) Klein'in ileri sürdüğü nesne ilişkileri.

3) Gelişimsel psikolojiye dayanarak, gerek Freud ve gerekse Hartmann'ın düşüncelerini alıp, Klein'in görüşleriyle biraraya getirmeye çalışan kuram, yani çağdaş psikoanalitik "içe alınmış nesne ilişkileri" kuramıdır.

Klasik psikoanalize göre doğuştan gelen libidinal ve agressif dürtüler, sonradan gelişecek olan ruhsal yapının temelini oluşturmaktadır. Bu duruma göre doğuştan id (alt benlik) vardır, ego (benlik) ve süperego (üst benlik) ise daha sonra gelişecektir. Yine bu kurama göre nesne sevgisi de ilk yaşantılar sonucu ikincil olarak gelişir, yani yaşantıların başlamasıyla dürtüler birer hedef ararlar, bu hedefler nesneler (örn. anne) olmaktadır.

Klein ise, id'in yanısıra çocuğun işlevi olan ego'yla da, yani hem id, hem de ego'yla doğduğunu belirtmiştir. Burada çocuğun ruhsal yapısı ileri derecede, sanki büyük bir çocuğun ruhsal yapısıymış gibi

değerlendirilmiştir. Oysa *Spitz* ve *Mahler*'in çocuklar üzerinde yaptıkları gözlemler ve araştırmalar, doğuştan gelişmiş bir ego'nun varlığını doğrulamamıştır.

Hartmann ise Freud ve Klein'in görüşleri arasında bir ortak nokta bulmuştur. Hartmann'a göre çocuk dünyaya ayrışmamış bir id-ego ile gelmektedir. Hartmann'ın "ayrışmamiş matriks" dediği bir oluşum çocuğun annesiyle ilişkileri sonucu gelişip ayrışmaya başlar. Bu ayrışma sonucu, önce ego oluşurken, bunu süperegonun oluşmaya başlaması izlemektedir. Ancak süperegonun bir bütün olarak yapılaşması, oedipal döneminin geçirilmesiyle gerçekleşir. Hartmann'ın bir diğer katkısı da self ve egoyu birbirinden ayırt etmesidir.

Nesne ilişkileri kuramı, Hartmann'ın geliştirdiği ve gelişimsel psikolojiye dayanan bu ortak nokta üzerinde olgunlaşmaya başlamıştır. Bu kuramla, ruhsal yapının gelişimi ve oluşumu daha sistematik bir duruma getirilmiştir.

KURAMLA İLGİLİ BAZI TERİMLERİN AÇIKLAMALARI

Self (Kendilik, Kendi): Dış dünyada varolan diğer nesnelerden ayrı olarak yaşanan, algılanan ruhsal ve fiziksel, bütün bir bireyi kapsar.

Nesne (Obje): Selfin dışında kalan, yaşanıp algılanan herşey, yani ötekiler kavramıdır.

Ego (Ben): Selfin içindeki ruhsal aygıtın (İd-Ego-Süperego) en organize olmuş bölümüdür. Ego'yu, klinikte onun yaptığı işlevleri görerek (örn. savunma işlevleri) değerlendiririz. Ego'nun başka bir işlevi de, self ve nesnenin imaj ve reprezentasyonlarını geliştirmesidir. İçe alınmış nesne ilişkileri kuramı, bu imaj ve reprezentasyonları kuramsal bir yapı olarak anlatır.

Self İmajı (Kendilik İmajı): Herhangi bir anda bir kişinin ego'sunun algılamayı, düşünmeyi, duyumları ve diğer işlevleri kullanarak kendisi (hem vücudu, hem aklı) hakkında oluşturduğu bir yapıdır.

Nesne İmajı (Obje İmajı): Belli bir durum ve anda selfin nesneyle olan ilişkisinde, bu özel ilişkiye bağlı olarak nesne hakkında ego'da meydana gelen duyumlar, düşünceler ve duyguların algılanmasıyla oluşan ruhsal bir yapıdır.

Self Reprezentasyonu: Değişik durumlardaki self imajlarının birarada gelmesiyle oluşan, self hakkındaki daha tümleşmiş, özde pek değişmeyen ve sürekli kalan bir yapıdır.

Nesne Reprezentasyonu: Değişik durumlardaki nesne imajlarının biraraya gelmesiyle egoda oluşan daha bütünleşmiş, özde pek değişmeyen ve sürekli kalan bir yapıdır.

Anlatılan bu imaj ve reprezentasyonların tümü bilinçte veya bilinçdışında olabileceği gibi, gerçeğe uygun veya uygun olmayabilir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi nesne ilişkileri derken anlatılmak istenen sadece yüzeyde olup biten şu anda ve görünürdeki ilişkiler değildir. Bunun yanısıra bu nesne ilişkilerinin ruhsal yapı içindeki reprezentasyonları arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin başlangıçtaki izlerinden tümleşmiş, sürekli ve pek değişmeyen reprezentasyonlara kadar nasıl geliştiğidir. Ayrıca bu gelişme sırasında ortaya çıkabilen patolojik saplantıları ve bu saplantıların klinik duruma etkilerini, yani klinikte hastaların bu saplantıları dışarıya nasıl aktardıklarını da inceler.

İçe alınmış nesne ilişkileri kuramıyla çocuğun psikolojik gelişimi beş dönemde incelenmektedir:

1) Normal Otizm veya birincil ayrışmamış dönem: Bu dönemdeki ilkel ve henüz idden ayrışmamış ego yalnızca hoşnutluk ve hoşnutsuzluk yaşantılarını ayırd edebilir. Anneyle (ya da onun işlevini yapan kişi) ilişkileri sürdükçe bir yandan ego ayrışıp gelişmeye başlar, bunu öte yandan hoşnutluk ve hoşnutsuzluk yaşantıları izler, Mahler'e göre anı adaları oluşur. Bu ilk dönem yaşamın ilk haftalarını içine alır.

2) Normal simbiyoz veya birincil ayrışmamış self (nesne reprezentasyonları) dönemi: Bu dönemde ilkel ego, anı adaları üzerinde self ve nesne imajlarını kurmaya başlar. Ancak ego, bu imajları henüz ayırdedebilecek yetenekte değildir. Buna karşılık bu dönemde hoşnutluk yaşantılarıyla ilgili ayırdedilmemiş self-nesne imaj ve reprezentasyonları bir tarafta libidinal dürtülerle yatırılırken, hoşnutsuzluk yaşantılaryla ilgili ayırdedilmemiş self-nesne imaj ve reprezentasyonları da agresif dürtülerle yatırılırlar. Psikoanalitik literatürde libidoya yatırılan self-nesne imaj ve reprezentasyonları "iyi", agresyona yatırılan self-nesne imaj ve reprezentasyonları ise "kötü" terimleri kullanılarak anlatılır. Bunlar birbirinden ayrı olarak gelişir ve birbirinden bölünme (splitting) gibi görünürler. Bu dönemdeki bölünmenin varlığı ilkel egonun bütünleştirici yeteneklerinin henüz gelişmemiş olmasındandır. Normal olarak bu dönem 1-2 ile 6-8. aylar arasını içine alır.

3) Kendilik (self) imaj ve reprezentasyonlarının nesne imaj ve reprezentasyonlarından ayırdedilmesi dönemi: 6-8 ile 18-36. aylar arasın-

daki bu dönemde de bölünme sürer. Ancak gerek "iyi" taraftaki self-nesne imaj ve reprezentasyonları ve gerekse "kötü" taraftaki self-nesne imaj ve reprezentasyonları artık birbirinden ayrılmışlardır. Yani bu dönemde ego, selfi, nesneden ayırdedebilecek yeteneğe kavuşmuştur. Buna karşılık egonun bütünleştirici işlevleri henüz gelişmediğinden "iyi" ve "kötü" tarafdaki self-nesne imaj ve reprezentasyonları birleşmemişlerdir.

4) "İyi" ve "kötü" self-nesne imaj ve reprezentasyonlarının birleşmesi dönemi: Bu dönemde "iyi ve "kötü" self imaj ve reprezentasyonları birleşip tüm self reprezentasyonlarını oluştururken, "iyi" ve "kötü" nesne imaj ve reprezentasyonları da birleşip tüm nesne reprezentasyonunu meydana getirirler. Normal bir gelişmede ego, bu birleştirme işlevini yapabilecek duruma gelmektedir. Bu birleşmenin sağlanmasıyla bölünme sona erer. Esas savunma işleri olarak bastırma yarılmanın yerine geçer. Bu dönem üçüncü yaştan itibaren oedipal dönem boyunca sürer.

5) Süperegonun daha ileri bir düzeye gelip olgunlaşması ve ego özdeşiminin daha ileri düzeyde bütünleşmesi dönemi: Bu dönemde bütünleşmiş olan self ve nesne reprezentasyonlarının bazı yönleri ego ve süperego içine absorbe olurlar. Böylece ego daha fazla olgunlaşırken süperegonun oluşumu da tamamlanır. Yani bir yerde tüm self ve tüm nesne reprezentasyonları daha rafine bir duruma gelirler. Bu durum bir yandan gelişen ego ve süperegoyu daha da olgunlaştırırken, öte yandan ego ve süperegodaki bu olgunlaşma daha ileri düzeyde rafine olmuş self ve nesne reprezentasyonlarının oluşumuna yolaçar. Böylece yaşam boyu süren bir gelişme ve olgunlaşmadan sözedilebilir.

Üçüncü dönemden dördüncü döneme girilirken bir saplanma olursa ortaya çıkan patolojik tablolardan biri narsisistik kişilik bozukluğudur. Narsisistik kişilik bozukluğu değişik düzeylerde olabilir. Bu düzeyler hastaların bölünme mekanizmasını ne oranda kullandıklarına göre değişir. Eğer bölünmeyi daha çok kullanırlarsa hastalar borderline kişilik oluşumuna daha yakın bir durum gösterirler. Bastırmayı daha çok kullanırlarsa yüksek düzeydeki karakter bozukluklarına benzerlik gösterirler.

SOSYOLOJİ VE NARSİSİSTİK KİŞİLİK BOZUKLUĞU

Narsisizmin psikolojik olduğu gibi sosyal bir olay olarak değerlendirildiği gerçeği narsisistik kişilik bozukluğuna yönelik modern ilgiyle ilişkilidir. 1960'larda Vietnam savaşı sırasındaki öğrenci karışıklığını takip eden ulusal gözü açılma dönemi özellikle Chriptopher Lasch (1978) olmak üzere bazı kültür tarihçilerini -ver, ilk ben, şimdi- şeklindeki gençlik jenerasyonuyla karakterize narsisizm dönemine girildiğini düşünmelerine neden olmuştur. Bu bakış açısıyla ülkenin gençliği, ben merkezci ve talepkâr, gecikmeyi tolere edememeyle birlikte anında ödüllendirilme isteği, manevi olmayan materyalistik bakış açısıyla birlikte haksız tüketime aşırı odaklaşma, kendi yaşam ya da ilişkilerini uzun süreli tasarlayamama, hızla sıkıntı ve kısa dikkat süresi yaşantıları ve sürekli cinsel ilişki sağlayabilme kapasitesi ya da isteğinin olmaması, haline gelmiştir.

Psikoanalistler ve dinamik psikoterapistler bu yargıyı, hasta popülasyonlarında nörozdan ziyade artan sayıda kişilik bozukluğu gördüklerine ve narsisizmin terapiye gelenlerin karakter yapısındaki hakim özellik olduğunu farkederek, kabul etme eğilimi göstermişlerdir. Aile yapısının yıkılması, ebeveynlerin her ikisinin de çalıştığı aile sıklığının artması, geleneksel sosyal ve politik idcallerin başarısızlığı ve politika ve literatürde artan kötümserliğin, hepsinin, narsisistik kişilik bozukluğu olan bireylerin sayısının giderek artmasına katkıda bulunduğuna işaret edilmiştir. Bu görüşleri destekleyen uygun verilerin yokluğunda eşit inandırıcılıkda alternatif görüşler vardır. Sosyolojistlerin, engellenme (frustrasyon) ve gözü açılmanın kısa süreli etkilerini gözledikleri söylenebilir. Herhangi bir toplum, kaybedilen bir savaşa ve dürüst olmayan liderlerin maskelerinin düşmesine şahit olabilir ve reaksiyonlar karakteriyolojiden ziyade durumsal olarak değerlendirilebilir. Diğer bir yandan analistler ve dinamik psikoterapistler hem semptom gösterme ve hem de kendi kişisel düşüncelerindeki önemli değişime yanıt veriyor olabilirler. Toplum psikodinamik bakış açısına yatkın hale gelmiş olmasının, semptom göstermenin kaba şe-

killerinin (Freud dönemi histerileri) kaybolmasına ve yerine semptom olarak hasta ve ailesi tarafından daha az farkedilir ve dolayısıyla daha az suçluluk uyandıracak güç farkedilen şekiller geçmesine neden olduğunu söylemek mümkündür.

Aynı zamanda, psikodinamik teorisyenler birkez neredeyse tamamen oedipal döneme odaklaşınca psikolojik gelişimin preoedipal dönemine ait heyecanlı ve üretken araştırmalar başlatmışlar, sonuç olarak da narsisizm -selfin gelişimi ve yapısı- ve değişikliği üzerine dinamik dikkate tekrar odaklaşmışlardır. Terapistler bu yüzden, hastalarını yeni bilgilerin ışığı altında gözlemlerken, muhtemelen onların psikopatolojilerinin daha önce sınanmamış yanlarına odaklaşıyordu. Ayrıca narsisistik patolojinin ortaya çıkış şeklinde kültürler arası farklılıklar olup olmadığı şeklinde bir soru vardır. Bireyselleşmeyi ve self ifadesini destekleyen toplumlarda, muhtemelen aile yönelimli, yardımsever toplumlardan farklı patoloji şekilleri gözlenir. Her ne kadar kesin bir cevap yoksa da, narsisistik patolojinin kültürel kökenleri sorusu önemlidir ve ciddi çalışmalar gerektirmektedir.

Kültürel kökenlerden ayrı olarak narsisistik kişilik bozukluğu, bireysel liderlik ve grup davranışı özelliklerini, narsisistik patoloji sayesinde anlayabilme ihtimalini gören sosyal tarihçiler için önemli derecede çekici bir konudur. Hitler ve Stalin ve yakın zamanda Saddam Hüseyin'i patolojik narsisizmleriyle anlama girişimlerinde bulunulmuştur.

PSİKODİNAMİKLER

Kohut ve *O. F. Kernberg*, narsisistik kişilik bozukluğu hakkında bugünkü görüşümüzün gelişmesinde yeralan önemli kişiler olmuşlardır. *Kohut*, eğer anne çocukla uygun empatik bağlar geliştiremezse, çocuğun yapılaşmış bipolar (iki uçlu) self (selfin doğuştan olan teşhirci ve assertive isteklerini, self ve nesnenin uygun idealizasyonlarıyla bütünleştirmesi) geliştiremeyeceğini savunmuştur. Selfin yapılaşma yetersizliği, özgüven ihtiyaçlarının idamesi için diğer insanları sürekli tek taraflı kullanma teşebbüslerine yolaçar. İnsanlar ve iş, selfin kırılganlığını gidermek için fırsattır, yoksa değer verilmez. Gelişimin erken döneminde, ebeveyn yada diğer önemli bakıcıların empatik ahenk yetersizliği, diğerlerine yönelik empatik kapasitenin gelişememesinin muhtemel sorumlusudur. Kendi ihtiyaçlarıyla birlikte bağımsız bir kişi olmak yerine, yetersizlik duygularını kompanse etmek için, nesne selfin bir parçası olarak görülür (self-nesne). *Kohut*'un bakış açısına göre herkes normal ya da patolojik self-nesnenin desteğiyle yaşar. Narsisistik kişilik bozukluğunda, nesnenin selfen ayrılma derecesi belirgin olarak azdır. *Kohut*'un en önemli başarısı narsisistik kişilik bozukluğunda transferans (aktarım) kapasitesinin olmamasının aslında görünüşte olduğu ve uzaklık ve soğukluğun kendisinin transferans olduğunu farketmesiydi. Bu, nesneye, kendi bağımsız varlığı olmaksızın, selfin bir parçasıymış gibi muamele etmesidir. Bu aktarım (transferans) ihtiyacını ve ona eşlik eden ilkel idealizasyonları ve aynalama (mirroring) taleplerini farketmek, bu hastaları tedavi edebilme ihtimalini ortaya çıkarmıştır. *Kohut* gözlemlerine kendi self psikolojisinin psikodinamik sistemleriyle şekil verirken, narsisistik kişilik bozukluğunda transferansa bakışımızı değiştirmiş ve bu bozukluğu psikoanaliz ve psikoterapiyle tedavi teşebbüslerini yürekləndirmede etkin olmuştur. Ebeveyinsel empatiden ve gelişim sırasında uygun teşvikden mahrum kalan bu hastalar

için, empatik ahenk ve terapistin canlı varlığının gerekliliğini vurgulamıştır.

O. F. Kernberg, narsisistik kişilik bozukluğunun genel özelliklerine ek olarak, bu bozuklukda gıbta ve aşağılık duygusu ve savunma mekanizması olarak da değersizleştirme ve omnipoten* kontrolü vurgulamıştır. Diğerleri gibi Kernberg'de, bu hastaların hem iş hem de ilişkilerine yönelik yüzeysel ilgilerini vurgulamıştır. Diğer insanlara özellikle transferansda beliren iftira ve değersizleştirmeyi tanımlamıştır. Ayrıca bozukluğun, içsel (internal) organizasyonunun değişik seviyelerini yansıtan farklı şiddet derecelerinde ve değişik belirtilerle ortaya çıktığını vurgulamıştır. En yüksek seviyedeki hastalar, grandioz ihtiyaçlarını tatmin için gerekli takdiri görme yetenekleri olan hastalardır. Yaşam süresince başarılı fonksiyon görebilirler, fakat ilerleyen yaşla bozulmaya yatkındırlar. İkinci grup, işte veya diğerleriyle uzun süreli ilişkileri sağlayamayanları içerir ve bunlar ihtirasları çok az sonuç verdiğinde, depresyon duyguları ve self şüphesine maruz kalırlar. Üçüncü grup olan habis (malign) narsisistik hastalar, borderline ve antisosyal özellikler gösterirler ve bunlarda psikotik bozukluklar, intihar ve impulsivite (güdüsel davranış) ortaya çıkması muhtemeldir.

Cooper, narsisistik kişilik bozukluğunda her zaman varolduğuna ve bozukluğun patolojik yüklenmesinde önemli bir payı olduğuna inandığı mazoşistik eğilimleri tanımlamıştır. Bu bakış açısıyla, mazoşistik savunmalar patolojik narsisizm yapısının düzenli bir parçasıdır. Bu, çocuğun çaresizliğine bağlı ihtiyaçların, çocuğun emrinde bakıcı tarafından yerine getirilirken ortaya çıkan kaçınılmaz engellenme (frustration) yaşantılarına karşı fantazi yoluyla özgüveni sağlama ve selfin ve bakıcıların hayali kontrolünü sağlama teşebbüsünü temsil eder. Zevk veren tatmin, narsisistik iyilik hali duygusunun devamı uğruna harcanır. Sanki çocuk, "Ben engellenmemiştim, çünkü ben bunu önlemek için çok çaresizim. Engellenmiştim, çünkü hoşuma gidiyor ve bunu yapmalarını onlardan ben istedim" demektedir. Narsisistik kişilik bozukluğunun terapisi, önemli ölçüde mazoşistik savunmalara dikkat etmeyle sağlanır.

P. F. Kernberg, çocukluk ve ergenlik dönemindeki narsisistik kişilik bozukluğunu, erişkinler için olan tanımlayıcı (deskriptif) kriterlere benzer temele dayalı olarak tanımlamıştır. Azalmış sosyal etkileşim, hoşnutsuz bakış, çabuk sıkılmayla birlikte patolojik oyun, aşırı ayrılık anksiyetesi ve genel yalnız olamama ve self imgesiyle aşırı meşguliyeti vurgulamıştır. Zayıf self değeri ve zayıflık, değersizlik, çaresizlik

* *Omnipotent*: Sınırsız otorite veya etkiye sahip olma. Sonsuz güç. Herşeye kadir olma.

ve yetersizlik duygularıyla birleştirilmiş kibir, ben merkezcilik ve diğer yandan narsisistik zedelenmeye aşırı hasasiyetin varlığıyla kendilerini gösterebilirler. *P. F. Kernberg*, çeşitli durumların çocuğu narsisistik kişilik bozukluğu için yüksek risk altına soktuğuna inanmaktadır: Narsisistik ebeveyn, evlat edinilme, çocuk kötüye kullanımı (abuse), aşırı hoşgörü veya zenginlik, boşanma ve ebeveynin erken ölümü. Bunların hiçbiri narsisistik kişilik bozukluğunun kaçınılmaz öncüsü değildir veya varlıkları bozukluğun varlığını gerektirmez, fakat bunlar muhtemel yatkınlıklardır.

Narsisistik kişilik bozukluğunun kaynağını tartışırken *P. F. Kernberg*, çocukluk ve ergenlikte özgüven zorluklarını vurgulamıştır. İlkin, bu çocukların ebeveynleri çocuklarının bağımsız emosyonel varoluşundan habersizdir ve özgüven ve narsisistik iyilik halindeki dalgalanmalara cevap veremezler. Bu yüzden sıklıkla, çocuklar ihtiyaçları olduğunda görmemezlikten gelinirler ve bağımsız davranma girişiminde bulunduklarında reddedilirler. Çocuğun zorlukları ve psişik çatışmaları, ebeveyinler tarafından kendi özgüvenlerine tehlike olarak yorumlanır ve bu narsisistik öfkeye ve çocuğun değersizleştirilmesine yolaçar. ikincisi, çocuk veya ergen sonuç olarak kaybetme ve terkedilme korkularıyla beraber, kendi bağımsızlıklarını ebeveynlerin özgüvenine tehdit olarak görmeye yatkındırlar. Üçüncüsü; birlikte süperego patolojisi genellikle vardır. Grandioz ego ideali ve kaba cezalandırıcı süperego birleşimi, depresyon ve self cezalandırıcı davranışlarla birlikte, grandioz selfin iflasına neden olur. Özgüvenin dış kaynaklardan tekrar sağlanması için yapılan girişimler de yeterli desteği sağlayamadıkları için, diğerlerine yönelik daha fazla kıskançlık ve öfke şeklinde geriye teper. Dördüncüsü, diğerlerine yönelik devamlı öfke ve gıbta ve nesneyle ilişkinin zararına bile olsa grandioz self reprezentasyonunun idamesinin korunma önceliği nedenlerine bağlı, bütünleşmiş birbirini tutan içsel nesne reprezentasyonlarının başarısızlığı vardır. Bu başarısızlık, beğenilen etkileşen içsel nesne olmadığı için, self reprezentasyonu daha fazla yıpratır. Bu da yaşanılan gıbta nedeniyle, süperegonun merhametsizliğine eklenir ve bu gerçek nesneyi, ihtiyaçlar ve ödüllendirilmelerle birlikte bağımsız olarak algılama yetersizliğiyle sonuçlanır. Diğerleriyle ilişkiler, zorlama, manupülatif (hile karıştırma) ve derinlikten yoksun olma eğilimindedir. Son olarak hepsi birlikte, nesne ilişkileri yüzeysel olduğundan ve içsel self ve nesne devamlılığının olmamasının, sevme, çalışma ve bu aktivitelerden haz almayı engellemesinden dolayı, seksüel ya da yüceleştirilmiş aktivitelerle tatmin ihtimaline engel olurlar.

Narsisistik kişilik bozukluğunun kaynağını ve psikodinamiklerini inceleyen psikoanalitik araştırmacılar arasında dikkate değer fikir birliği vardır. Aralarındaki fikir farklılıkları ise, gözlemler ve klinik far-

kındalıkdan ziyade referansın kavramsal çerçevesini ayırmanın çok fazla detayına dayanır. Ayrıca artık narsisistik kişilik bozukluğunun tedavisinde, psikoanalistler veya psikodinamik psikoterapistler daha fazla tecrübe sahibidirler. Her ne kadar narsisistik kişilik bozukluğunun terapilere cevap verdiği şeklinde fikir birliği olsa da, bu klinik düşünceyi destekleyecek çalışmalar yoktur.

NARSİSİSTİK KİŞİLİK BOZUKLUĞUNUN YAPISAL KARAKTERİSTİKLERİ

Narsisistik bozukluk iki düzeyli kişilik düzenlenmesiyle karakterizedir. Birinci düzeyde (yüzeysel, görünen düzey) şişirilmiş grandioz self, patolojik ve narsisistik intrapsişik yapı olarak baskın olan yapıdır. İkinci düzeyde (derin ve bölünmüş düzey) narsisistik kişiliğin gerçek selfi vardır. Klinik biçimler genel olarak bu grandioz ve gerçek selfin değişerek ortaya çıkmasıyla yakından ilintilidir. Grandioz self iç dünyada baskındır ve çoğunlukla klinik görünüme yön verir. Bununla birlikte narsisistik hastaların herbiri bu baskın klinik görünümden tamamen farklı göze pek çarpmayan klinik belirtiler gösterebilirler (bölünmüş gerçek selfin klinik izleri).

NARSİSİSTİK KİŞİLİKLERİN KRONİKLEŞMİŞ KOLAY ZEDELENEBİLİR SELF DEĞERİ

Grandioz selfin narsisistik yapısı, erken çocuklukta kişiler arası alandaki erken engellenmelere karşı bir savunma olarak biçimlenir. Daha açık söylenirse, grandioz selfin yapısı iç dünyada varolan "tüm iyi" mental yapıların (ideal self ve ideal nesne reprezentasyonları) içiçe girmesiyle biçimlenir. Bu yeni, gerçek dışı intrapsişik yapı, şişirilmiş bir self önemi, şişirilmiş bir görüntü ve özelliklerin dışa vurumunu beraberinde getirir. Bu gibi yüksek gerçekdışı yaşantılar çoğunlukla kişinin büyüklük düşlemleri yoluyla gerçeğin hayalkırıklıklarından kişiyi koruyan bir iç sığınak gibidir.

Doğal olarak kişi, erken çocukluk döneminde grandioz self öneminin düşlemsel olarak hissedilmesinin, kendini hayal kırıklıklarından koruyan etkin bir savunma yaşantısı olduğunu öğrenmiştir. Ancak bu grandioz selfin kalıcılaşması kişilik gelişimi sürecinde, özellikle ego, süperego ve nesne ilişkilerinin gelişmesinde olumsuz sonuçlara yolaçar. Örneğin, narsisistik kişinin selfi iki karşıt self kavramından oluşur. Dahası narsisistik nesne ilişkileri kısmidir ve kişinin kendini ve dış dünyayı algılaması "tüm iyi" ve "tüm kötü" arasın-

da gider gelir. Aynı zamanda narsisistik kişiliğin süperegosu ilkel ve az gelişmiştir; çünkü grandioz self, süperegonun parçası olması gereken yapılardan bazılarını (örn. ideal nesneleri) kendisinde alikoyar ve sonuç olarak süperegonun olgunlaşması süreci tümden kesilir.

Narsisistik kişilikte libidinal yatırım, olgun bir benliğin iç narsisistik dünyada varolmaması nedeniyle, hiç kuşkusuz, olgun gerçek selfe değil, yalnızca grandioz bir selfe olacaktır. Patolojik ve talepkâr özellikleriyle grandioz self tüm başarıların (gerçek veya imgesel), hatta libidinal yatırımların doymak bilmez bir tüketicisi durumundadır. Grandioz selfin kalıcılaşmasının bir sonucu olarak narsisistik kişilerde özellikle olgun süperego ve self ideali gibi self değerinin iç düzenleyicilerinin eksik olması, self değerinin sabit tutulmasına, desteğin eksik olmasına neden olur. Kendi içlerinden ödüllendirilmesi olası olmayan bu kişiler sadece dış ödüllendirilmelere yaslanacaklardır. Sonuç olarak çevrenin desteğine ve dış ödüllendirilmeye bu tek yanlı bağımlılık, narsisistik kişinin her yeni dış nesneyle kendi grandiozitesini beslemeye yönelik boş, yararsız çabalarıyla birlikte narsisistik sorunların ve kolay zedelenebilir self değerinin doğrudan nedenidir.

Narsisistik kişiliğin gerçek selfi içsel dünyada saklanır. Gerçek self terimi, olgun self yapılaşmasının yetersiz kalması ve grandioz selfin biçimlenmesinden sonra arta kalan ilkel self yapısını anlatmaktadır. Bu artık self kavramı tam anlamıyla tipik narsisistik olarak nitelendirilen özelliklerin tam karşıtı bir yaşantı spektrumuyla (aşağılık, güvensizlik duygusu gibi) karakterizedir. Burada oluşan yaşantı narsisistik self değerindeki kolay zedelenebilirliğe baskı yapar. Bu kolay zedelenebilirlik, en küçük eleştiri ve reddedilişde belirgin narsisistik duyarlılığı ortaya çıkarmaktadır. Yaygın inanışın tersine patolojik narsisizm kendini aşırı sevmeyle eşit değildir, daha çok acı veren, kronik kendini sevme eksikliği ve bunu, sonu gelmeyen çabalarla dışbeğeni, hayranlık biçiminde gidermeye çalışma durumudur.

Bozukluğun en karakteristik özelliklerinden biri olan devamlı, yoğun kıskançlık duyguları nedeniyle narsisistik kişiler çevrenin doğal, gerçek desteğini almakta yetersizdirler. Diğer insanlara gereksinimleri çok fazladır, ancak onların yardımlarını kabullenmezler, verebilme yeteneğinde olan kişi otomatik olarak daha üstün algılanacağından, yaptığı herşey kıskançlığını kışkırtır. Kıskançlığın büyüklük duygusuyla uyumsuz olması narsisistik kişilerin kendi kıskançlıklarını tolere edememelerine ve hem verici kişiyi, hem de sunulanı aşağılamalarına ve değersizleştirmelerine yolaçar. Bunlar, narsisistik amaçların dış dünyayla doğrudan iletişime girmekle gerçekleştirilmesini engeller.

NARSİSİSTİK KİŞİLİĞİN AMAÇLARINI DOLAYLI YOLDAN GERÇEKLEŞTİRMESİNİ SAĞLAYAN YÖNTEMLER

Nesnelerin narsisistik aynalaştırılması

Kişi kendi grandiozitesini önce dış bir nesne üzerine yansıtır, sonra yansıtılmış grandiozitesiyle özdeşleşme yoluyla kendini büyük ve değerli olarak algılar. Başka bir deyişle narsisistik kişiler bu grandiozitelerini, üstüne yansıttıkları nesneyle ilişkilerinde kendilerine yönelik bir hayranlık, beğenilme olarak algılarlar. Böylece kendi grandioz selflerini kanıtlamış olurlar ve kendi öznel büyüklük algılarının gerçek olduğuna inanırlar. Klinik açıdan narsisistik kişiler bu aynalaştırmayı yalnız değerli kişiler üstüne değil, herhangi bir durum veya kişinin üstüne de yapabilirler. Daha basit olarak, aynalaştırmada önemsiz sayılabilecek hiçbir durum ya da kişi yoktur, çünkü aynalaştırmada, narsisistik nesne seçimine göre nesneler daha önemsizdir. Böylece narsisistik kişilerin üzerine grandiozitelerini yansıttıkları nesnenin, kendi tekliklerini ve önemliliklerini ortaya koyan, daha da önemlisi destekleyen bir ayna olduğu söylenebilir.

Narsisistik nesne seçimi

Açık anlamıyla narsisistik nesne seçimi gerçekten değerli olan nesnelerle özel bir ilişkide olmayı belirtir. Değerli nesneyle özdeşim yoluyla narsisistik kişiler kendilerinin olmak istedikleri imgelere yaklaşırlar. Özdeşim düzeneğine ek olarak narsisistik nesne seçimi, başta nesnenin koruyucu idealleştirilmesi olmak üzere, bazı diğer savunma düzeneklerini de içerir. Koruyucu idealleştirmede özdeşim kurulan nesne, tehlikeli, değersiz insan ve durumlar dünyasının kuşatmasından korunmaya çalışılır. Burada narsisistik kişilerin, kendilerinin kötü yönlerini yoğun olarak yansıtarak "tehlikeli, tehditkâr ve değersiz" olarak algılanan dış nesnelere aktarılması sözkonusudur.

İdealleştirmenin rolü, nesneyi korumaktır. Bu gibi ideal nesne, güvenilebilir, dirençli ve daha önemlisi onunla özdeşim kurulduğu ve böylece kendi grandiozitelerini ve self değerlerini korudukları için yararlı olarak algılanır.

Kohut'un Yaklaşımı

Bu alanda diğer yazarlarla aynı görüşte olan *Kohut*, kronikleşmiş kolay zedelenebilir self değerinin özellikle narsisistik patolojide karakteristik olduğuna işaret eder. Kohut'a göre klinik görünüme nesne özlemi ve nesneyle birleşme gereksinimi egemense, bu durumda ço-

cuğun idealizasyon çabaları engellenmiştir ve idealize edilmiş self nesnesi evresinde saplanma vardır. Diğer yandan grandiozite, karşısındakini mahçup etme ve narsisistik öfke tabloya egemense, saplanma, çocuğun büyüklük ve dışavurum gereksinimlerinin engellendiği grandioz self evresindedir.

Bununla birlikte Kohut narsisistik bir kişinin baskın selfinin yapışık bir self olduğuna inanır. Bu yapışık self gerçekte iki uçlu (bipolar) bir biçim gösterir. Bir uçta amaçlar ve tutkuların içinde biçim değiştiren grandiozite ve göstermecilik bulunurken, diğerinde, kişinin, ama olgun ama değil, idealleri ve değerlerinde biçim bulan idealizasyonu vardır.

Normal koşullar altında, yani belirgin bir dış engelleme yokken yapışık self, bir narsisistik bireyin, göreceli olarak normal özel yaşantısını ve kişilerarası ilişkilerini oluşturur.

Engellenme durumunda bozulmuş self değeri, grandioz self veya idealize edilmiş self nesnesi, yapışık selfte etkin ve baskın duruma geçer. Bu yapılar olgunlaşmamış ve narsisistik oldukları için daha fazla libidinal enerji tutarlar, bu da sonunda narsisistik kolay zedelenebilirliğe yolaçar. Bu narsisistik yapılar, engellenmeyle bozulmuş self değerini yükseltmek için narsisistik amaçlar peşinde koşar.

Eğer grandioz self etkin duruma geçerse, klinik görönümü, dış nesnelerin aynalaştırılması durumunun üç alt tipi olarak karşımıza çıkar:

1) Narsisistik kişi nesneler üstünde tartışmasız bir egemenlik ister. (Birleşim aktarımı - merger transference)

2) Diğerlerinin kendisi gibi hissetmesini ve davranmasını ister. (İkizbağı aktarımı - twinship transference)

3) Dış nesnelerden onay ve hayranlık bekler. (Gerçek ayna aktarımı - true mirror transference)

Eğer idealize edilmiş self nesnesi etkin duruma geçerse self değeri dış nesnelerle özdeşim ve bunların idealizasyonu ile düzeltilmeye çalışılır (İdealize etme aktarımı - idealizing transference).

Kohut, dış nesnelerin narsisistik aynalaştırılmasını ve narsisistik nesne seçimini, narsisistik kişiliklerin amaçlarını gerçekleştirmeleri ve narsisistik dengelerini yeniden bulmalarını sağlayan özgün örüntüler olarak tanımlar.

Narsisistik Kısır Döngü

Grandioziteleriinin zaman zaman desteklenmesinden sonra narsisistik kişiler bu grandiozitelerin iç dünyasında rahatça oyalanır, zedelenebilir self değerlerinin üstesinden gelir ve dıştan gelen hayranlığa bağımlı olduklarını inkâr ederler. Klinik olarak bu başarılılık dönem-

lerinde, kişi yoğun bir iyi olma, varolmanın hazzı ve eleştirisiz narsisistik bir iyimserlik duygusu içindedir. Bu durum, grandiozitelerini destekleyen hayranlıklar kazandıkları sürece devam eder. Çeşitli nedenlerle narsisistik yaşam tarzı yeterli başarı ve hayranlığa ulaşmada yetersiz kaldığı zaman narsisistik kişiler diğer uca sürüklenir ve bambaşka bir tablo gösterirler.

Psikoterapatik süreçte narsisistik yetersizliğin üç farklı klinik biçiminin olduğu görülmektedir:

1) Narsisistik gereksinimlerin engellenmesi: Bu durum, narsisistik kişilerin ödüllendirici nesnelerden umutlarını kestikleri veya bu nesneler tarafından terkedildikleri zaman gelişir. Klinik olarak ise öfke ve değersizleştirme tepkisiyle karakterizedir. Engellemeden kurtuldukları zaman narsisistik kişiler yeni nesneler bulurlar ve yeni bir narsisistik döngüye başlarlar.

2) Grandioz selfden yararlanma sürecinde ara-boş dönem: Bu gibi dönemlerde narsisistik kişiler, tükenmiş ödüllendirici kaynaklarını terketmişlerdir ve henüz yeni bir narsisistik döngüyü başlatabilecek bir nesneden yoksundurlar. Klinik olarak bu boş dönem, narsisistik sömürmeye uygun yeni bir nesnenin bulunmasıyla kaybolacak olan sıkıntı ve boşluk duygularıyla karakterizedir.

3) Narsisistik dekompansasyon: Narsisistik kişilerin çoğu narsisistik döngülerin tekrarının yararsızlığı ve sonsuzluğu ile yüzyüze geldikleri zaman zevk alamama durumunun kaynağının kendi içlerinde olduğunu, grandiozitelerinin bir yanılsama ve iç huzurlarının uydurmaca olduğunu anlarlar. Bu durumda bu hastalar dış dünya ve kendileriyle kurdukları genel narsisistik ilişkilerden vazgeçerler ve uzamış olumsuz duygulanım ve karamsar duygudurum olarak adlandırılan edilgenlik içine düşerler. Bu, bu kişilerin dünyalarında kendi yaşadıklarının farkına varmalarını sağlayan bazı sağlıklı elemanların (içgörü yetisi) bulunduğunu gösterir.

Narsisistik kısır döngü: Grandioz selfin dış nesnelere yansıtılması (nesnelerin narsisistik aynalaştırılması ya da narsisistik nesne seçimi) / narsisistik desteklerin sömürülmesi / ödüllendirici kaynağın terkedilmesi / değersizleştirme ve nesnelerin itilmesi / sıkıntı ve boşluk duygusu / yeni nesne arayışı / garandioz selfin dış nesnelere yansıtılmasına geri dönüş.

Özdeşimli yansıtmanın etkisiyle narsisistik hastalar kendi boşluk duygularını dış nesnelere başarılı olarak yansıtırlar ve dış dünyayı

boş, kurmaca ve hayalkırıcı olarak yaşarlar. Başka türlü anlatmak gerekirse, hastalar dolaylı yoldan özelliksiz, sıradan olduklarına katılırlar, ancak boşluk duygularını dünyanın genel boşluğunun bir uzantısı olarak yorumlarlar. Bu da narsisistik hastaların büyük olamadıkları gerçeğini kabul etmelerini sağlar. Boşluk duygusu grandioz selfin çökmekte olduğunu gösterir, ancak üstünlük kalıntısı bu benliğin tam olarak çökmesinden kaçınıldığını belirtir. Bu dekompansasyon evresinde hastaların tedavi arayışı daha sıktır.

Vamık D. Volkan'a göre, narsisistik hastalar grandioz selfleri ile ilgili yanılgılarını ve grandioz selfin bütünlüğünü korumak için iki şekil özel tutum gösterirler:

1) Geçiş Fantazileri:

Bu durum, Winnicott'un açıkladığı, çocukluktaki geçiş nesnesinin bir çeşit reaktivasyonudur. Çocuk etrafındaki şeylerden, örneğin oyuncaklarından bir tanesini seçer ve bu oyuncak, çocuk için anne kadar veya anneden çok daha önemli olabilir. Bu nesne tüm olarak çocuğun ruhsal denetimi altındadır. Çocuk bu geçiş nesnesine hakim oldukça kendini bütün dış dünyaya hakim sanır. Narsisistik kişilikte ise ortaya çıkan bir nesne değil, bir düşünce veya fantazidir. Hasta bu fantazilerini gerek duyduğu zaman aklına getirerek kullanmaktadır. Genellikle uykudan önce ego kontrolünde bir gerileme olması ve dolayısıyla grandioz selfin tehlikeye girmesi sözkonusu olunca bu geçiş fantazilerinin kullanıldığı görülür.

2) Cam Balon Fantazisi:

Bu durum özel bir geçiş fantazisidir. Burada hasta kendini görkemli bir şekilde fakat yalnız ve tek olarak her türlü bozucu etkinin üstünde cam balona benzer bir şey içinde yaşadığını hayal eder. Hasta, dış dünyayı bu bozulmaz cam balon içinden gözlerken çevresinden gelecek tehlikelerden de korunmuş olmaktadır. Yani burada ilişki tek yönlü ve kendi kontrolünde olmaktadır. Bozulmaz cam balondan içeriye tehlike giremeyeceği için hastalar omnipotens ve kendi kendilerine yetme durumlarını arttırmış olmaktadır. Bu hayal onların soğuk kişiliğini yansıttığı ve sanki hiç kimseye gereksinimleri yokmuş havasını verdiği gibi, değerli mücevherlerin cam vitrinlerde sergilenmelerini de akla getirmektedir.

AİLE ÖYKÜSÜ

Narsisistik kişilik bozukluğunda, ailenin önemi üzerinde duran *Berkowitz, Shapiro, Zinner* ve *Volkan* gibi birçok araştırmacı vardır. Bu ailelerde çocuk, omnipotent ve özel olarak görülür. Çocuğun aile içinde geliştirdiği gerçek kendilik (self) reprezentasyonu, bu omnipotensi ve özel olma durumunu içinde taşır. Bu kişilerin anneleri, aynı zamanda çocuğun gereksinimlerini yerine getirmeyen kişilerdir. Bir yandan çocuklarını özel olarak görürlerken, öte yandan çocuğun oral engellenmelerine yolaçarlar. Bu çocuklar, içe alınmış nesne ilişkilerine göre gelişmenin dördüncü dönemine geldiklerinde, ortaya çıkardıkları ideal self ve nesne imajlarını kendilerindeki omnipotent ve özel self reprezentasyonu ile birleştirerek, grandioz selfe yatırırlar. Bu grandioz self azçok bir bütünlüğe sahiptir. Bir yandan bu grandioz self oluşurken öte yandan engellenmiş doyurulmamış selfin diğer bölümü bunun dışında ayrı olarak tutulur. İşte belli bir dereceye kadar bütünleşmiş olan bu self, narsisistik kişilerin bastırma (repression) mekanizmasını da kullanabilmelerini sağlamaktadır. Burada, bütünleşme sırasında yaratılan ideal self ve ideal nesne reprezentasyonları (ikisi birden ego idealini oluşturur) süperego öncüleriyle gidip birleşeceklerine, ailenin de katkısıyla yaratılan gerçek selfin omnipotent, özel ve kabul edebilir bölümüne giderek, grandioz selfi meydana getirmektedirler. Gerçek selfin kabul edilmeyen, horlanan bölümüyle kötü görülen değersiz nesne reprezentasyonları ve süperego öncüleri biraraya gelerek grandioz selften ayrı ve geri plâna itilmiş kötü, değersiz, aşağı ve horgörülen self çekirdeğini oluştururlar. Narsisistik kişiler bu iki selfi birbirinden ayrı tutarak bölünme mekanizmasını sürdürürler. Kısaca bu kişiler hem bölünme hem de bastırma mekanizmalarını kullanırlar.

Narsisistik kişiler çocukluklarında, soğuk ve verici olmayan bir anne tarafından duygusal olarak aç bırakılmışlardır. Fakat gerek şizofreni ve gerekse borderlinedan farklı olarak annenin engelleyici tutumundan daha az travmatize olmuşlardır. Yaşamlarının birinci yılının sonunda veya ikinci yılında bu kişiler annelerinin tutumuna

karşılık patolojik bir savunma manevrası olarak narsisistik bir oluşumun çekirdeğini oluştururlar. Bu çekirdeğin gelişmesinde en önemli etken, annelerin çocuklarında özel birşeyler görmeleridir. Örneğin, kardeşlerin en güzeli, ailenin kurtarıcısı veya annenin kendi narsisistik uzantısının bir aracı olarak görebilirler. Yas tutan bir anne, yeni doğan çocuğunu ölen kardeşinin devamı olarak görebilir. Böylece daha başlangıçtan bu çocuk omnipotent ve ölümsüz kılınmaktadır. Buna karşılık, annenin yaslı hali, onu soğuk ve kendini çocuğuna yeterince veremeyen bir anne yapmaktadır. Yani burada anne, başlangıçtan itibaren çocuğun özel bir gerçek self geliştirmesine katkıda bulunmaktadır. Bundan başka, annelik işlevlerini birçok kişinin aynı anda gördüğü aile ve toplumlarda çocuk, bir tek annenin iyi ve kötü yanlarıyla aynı anda karşı karşıya gelmekten kaçınır. Birinden istediğini alamayınca diğerine, ondan da ötekine gider. Böylece bir tek kişide yaşayacağı olumlu ve olumsuz yaşantıları biraraya getirmesine gerek kalmaz. Buna paralel olarak, çocuğun self reprezentasyonlarını birleştirmesi güçleşmektedir. Böylece bölünme, ailevi durumun içsel algılanmasıyla desteklenmiş olmaktadır. Bu durumda çocuk, istediği zaman kendini özel biri olarak hissetiren olumlu yaşantıları, farklı annelerden toplayabilecek yeteneği geliştirmektedir.

KOHUT'A GÖRE NARSİSİZM

Subjektif kendiliği (self) anlayabilmek için empatiyi method olarak seçen *Kohut*, bunu narsisizmle ilgili majör klinik çalışmasında kullanmıştır. Çalışmasını 1966 yılında "*Forms And Transformations Of Narcissism*" adı altında yayımlamıştır. Narsisizm üzerinde çalışması için birçok sebebi vardı. İlki, nörotik çatışmalardan çok, pratikte giderek artan sayıda narsisistik ihtiyaçları yansıtan rahatsızlıklar gösteren hastalarla karşılaşmaktaydı. İkincisi, Nazi dönemi Almanya'sında geçirdiği genç erişkinlik çağı tecrübeleri, Almanya'nın patolojik narsisistik Nazi çekirdeği hakkında, kafasında sorular oluşturmuştu. Üçüncüsü, yaratıcı düşünür olarak, kendi narsisistik ihtiyaçları ile ilgili endişeleri vardı.

NARSİSİZMİN TANIMI

Self psikoloji, narsisizmi tekrar tanımlamaktadır. *Hartmann*, narsisizm, selfin boşaltımıdır (katarsis) dediğinde belirgin olarak eski görüşü yansıtmaktaydı. *Hartmann*, Freud'un *"On narcissism (1914)"* adlı polemik yazısındaki narsisizme bakış açısını takip etmekteydi. Freud bu yazıyı yazdığında öfkeliydi. Jung ve Adler'in ayrılması sadece kendisine sorun yaratmamış, ayrıca kendisini içgüdü teorisinin daha kesin bir tanımını yapması için zorluyorlardı. Ünlü U-tüb benzerliğini kullanarak *Freud; narsisizmi, enerjinin egoya geri akımı* olarak tanımladı. Libidonun çoğunun selfe yöneldiği, ikincil narsisizme, paranoid şizofreniyi örnek olarak gösterdi. Aşık olma durumunda olduğu gibi, nesne sevgisinde ise, enerji dışa doğru akmaktadır. İnfantın dünyayı kendisi olarak, mesut yaşadığı, otoerotik birincil narsisizm fazı, yaşamın başlangıç dönemindedir. Narsisizm kavramıyla ilgili, Freud sonrası tüm önemli psikoanalitik görüşler, Freud'un 1914 modeline bağlı kalmıştır.

Kohut (1966), Freud'un nesne libidosu ve narsistik libido hakkın-

daki fikirlerine meydan okumuştur. Freud'a göre, yenidoğanda tamamen narsisistik libido vardı ve infant, çocuk ve daha sonra erişkin olduğunda, selfe yönelik olmayan tüm libido, nesnelere yatırım şekline dönüşmekteydi. Freud'un teorisini kullanarak, terapist, hastanın narsisizminin nesne sevgisiyle yer değiştirmesine çalışmaktaydı. Bu amaç, Kohut'a göre sadece zor yada imkansız değil fakat arzulanmayandı. Kohut narsisizmin yokedilmesi gerektiği şeklindeki tavıra meydan okudu. Yoketme şeklindeki bu tavrın kendisinin arkaik grandioz self fikirlerinden etkilendiği ve bundan dolayı narsisistik olduğunu savundu. Kohut nesne libidosu ve narsistik libidoyu ayrı fakat paralel gelişim olarak gördü. Freud'un düşündüğü gibi aynı uzantının zıt uçları değil, arkaikden daha olgun forma uzanan iki farklı uzantıydı.

Her ne kadar narsisistik terimi ilk kez Freud tarafından, *"Three Essays On The Theory Of Sexuality"* de alt not olarak 1910'da kullanılmış olsada, narsisizm hakkındaki ilk yazıyı *Rank*, 1911'de yazmıştır. Freud, bu bozuklukları aktarım (transferans) nörozundan ayırdığında, bu bozuklukların psikoanalitik psikoterapi için kötü prognoz gösterdiklerini düşünmüştür.

Chessick, DSM tanı kriterlerinin aşırı uç bir bakış açısıyla, hoşlanılması mümkün olmayan, uyumsuz bir kişiyi tanımladığına dikkat çekmektedir. Pratikte ise klinisyenler hafiften, seksüel ayartma gibi aşırılığa doğru değişen narsisistik semptom gösteren hastaları tedavi etmektedirler.

Kohut, Freud'un narsisizm konusundaki görüşlerine ilk meydan okumasında, dürtü teorisinin düşünce ve lisanını kullandı. Kohut'un düşüncesinin gelişiminde, dürtü teorisi açıklayıcı araç olarak kullanılmadığı anda, Kohut'un narsisizm düşüncesi belirgin hale geldi. Her ne kadar narsisizmi tek, açık ve basit tanımlamayla hiçbir zaman tanımlamamış olsada, bunu narsisistik aktarımlar (transferans) ve bunların self-nesne fonksiyonları şeklindeki sonraki formunu, kendi anlayışı yoluyla açıklamıştır. Self psikoloji, şimdi narsisizmi, yaşantıların korunması, yenilemesi ve değişimine ait olarak görmektedir. Hartmann, narsisizmi, selfin kohezyonu (boşaltımı -katarsis- değil) için gereklilik olarak görmektedir.

NARSİSİZMİN UYUM DEĞERİ

Kohut 1966'da, modern bakış açısının, narsisizmi her zaman patolojik olarak görme şeklinde, ön yargılı olduğu kanaatini belirtmiştir. Bundan dolayı arzulanmayan, iyi bir yanı olmayan, yokedilmeyi gerektiren olarak görülmüştür. Kohut ise, bunun tersini düşünmüştür.

Kohut'a göre, arkaik, patolojik zarar verici form şeklini alabilen narsisizmin uyum değeri ve modern hayata belirgin yardım edici potansiyelinin de olduğunu düşünmektedir. *Wolf 1988*'de, *olgun bencillik, gerçekte selfin ve onun self-nesnelerinin genişlemesi ve tüm dünyayı ele geçirmesidir* demiştir. Eğer böyleyse, Kohut için asıl soru, narsisizmden kurtulmak değil, yapıcı amaçlar için narsisizmin nasıl yönlendirileceğini anlamaktı. Kohut, arkaik narsisizmin olgun forma dönüştürülmesi ile ilgilenmekteydi.

Narsisizmin uyum sağlayıcı değeri olduğunu iddia ederek, Kohut, batı toplumsallaşmasının yüceleştirici değer sistemine karşı, akıntıya kürek çektiğini farketti. Bu şekildeki değer sistemi, eğitim ve önemli dini görüşlerin bencil olma günahına karşı vaazları tarafından desteklenmekteydi. Fakat Kohut'a göre en acıklı olan, narsisizme karşı bu olumsuz meyile, Freud'un teorisi tarafından verilen destekti. Narsisizmin uyum değerini desteklerken, Kohut, kendini Freud'un görüşleriyle çatışır buldu. Kohut, Freud'un narsisizm üzerine olan görüşlerini bir kenara iterken, netice olarak, Freud'un, klasik analizin temel taşı olan, dürtü teorisini reddetti.

Patalojik narsisizmi tanımlayarak Kohut (1966), DSM III'de belirtilen davranışsal semptomlardan kaçınmış, onlara eşlik eden utancın acı verici etkisine ve aşağılık duygusu ya da kırılmış gurur olarak bilinen sonuçları üzerinde odaklaşmıştır. Freud'un ipuçlarını takip ederek, Kohut, utancın, pregenital dürtülerin teşhirci yanından kaynaklandığını gördü. Düşüncesinin bu safhasında Kohut, hâlâ yeni fikirlerini açıklarken dürtü teorisinin lisanını kullanıyordu. Self, ideallerine ulaşmaya çabalarken de narsisistik gerginlik oluşmaktadır. Selfin, tutku ve ideal bölümlerinin her ikisine işaret ederken, narsisizmin afektif yan ürünlerini gördü.

1966'larda *Kohut*, selfin ikiuçlu (bipolar) teorisini formule etti. Selfin iki ucu olan, tutku ve idealler, birincil (primer) narsisizmin değişimiyle ortaya çıkar. Kohut, birincil narsisizmin fizyolojik bir durum olduğunu hatırlatmaktadır.

Başlangıçta *Kohut*, tutku ucunu narsisistik self ve ideal ucuda idealize edilmiş ebeveyin imajı olarak ima etmiştir. Bunlar annenin yardımlarındaki kaçınılmaz kusurlar sebebiyle, birincil narsisizmdeki rahatsızlıktan kaynaklanan "mükemmelliğin yeni sistemleri"dir. Bebek, orjinal mükemellik ve omnipotansı, ilkel (rudimentary) "self" ya da ilkel (rudimentary) "sen"i doldurarak idame ettirmeye çalışır, erişkin ise kesin mükemmellik ve güçle.

Kohut'a göre, narsisistik selfin ya da idealize edilmiş ebeveyin imajının kurulması patolojik değildir. Bu öznel durumlar, önemli gelişimsel başarıyı temsil eder. Problemler sadece, eğer travmatik tecrübeler bu gelişim noktalarına saplanmaya (fiksasyon) ve bu idealize

ebeveyinleri ideal olarak içselleştirme yetersizliğine yolaçarsa ortaya çıkabilir. Örneğin, narsistik -grandioz- selfde erken engellenme, daha sonra narsisistik zedelenebilirliğe yolaçar, çünkü grandioz fantazi, değişen etkilere karşi baskı altında kalir ve ulaşılmaz hale gelir. Engellenmiş gelişimin narsisistik formlari oluştuğu zaman bu hastalar, çeşitli şekillerde ifade edilen aşırı grandiozite ile karşımıza çıkarlar. Bu sıklıkla, mümkün olmayan amaçlara ulaşamaması nedeniyle, özeleştiri veya kınanma şeklinde gözlenen, selfin gerçekçi olmayan beklentileri şeklinde ortaya çıkar. Bu grandiozite sadece zorluklarla değişir, çünkü hasta erişilemez beklentileri yerine getirememenin utanç duygularıyla devamlı ezilmektedir. İdeal uçta saplanmaya (fiksasyon) örnek, bu ideallere ulaşılamadığında ve self idealize ebeveyin imajıyla bağlantı için güçlü özlem yaşadığında gözlenir.

DEĞİŞİME UĞRAMIŞ NARSİSİZM

Travmatize olmadıysa, selfin grandioz ve idealize uçları, arkaikden daha olgun formlara doğru gelişim gösterir. Kohut, her iki ucu, arkaikden yararlı forma, hastanın narsisistik gelişim seviyesinin ölçütü olarak değerlendirmiştir. Gelişimin grandioz çizgisinde, tutkular daha gerçekçi ve amaca yönelik hale gelir ve enerji ego aktiviteleri için harcanır. Gelişimin idealize çizgisinde, idealler kesin kontrollerden ziyade rehber olarak görev yapar ve değişik şekillere değişim gösterebilir. Bunlar:

1) Kişinin yaratıcılığı
2) Empatik olma yeteneği
3) Sürekli olmayışını (ölüm) görebilme kapasitesi
4) Espiri anlayışı
5) Akıllılık (wisdom).

Yaratıcı Aktivite

Narsisizmin değişimi (transformasyon) olan bu yaratıcı aktivite, yaratıcının işiyle idealize ilişkisinde görülebilir. İş, yaratıcı kişi için geçiş nesnesi olarak fonksiyon görür. Bu doğmamış fetusa ya da yeni doğan bebeğe olan, annenin sevgisine ya da genişlemiş selfine alınan çocuğa tek yanlı düşkünlüğüne benzer.

Yaratıcı birey, yaratıcı olmayan kişiye göre çevresinden daha az ayrılmıştır. Ben-sen sınırı net tanımlanmamıştır. Bu yüzden de "dış", çok daha fazla yoğunluk ve hassasiyetle, daha çok içselliğin bir parçası olarak yaşanır. Yaratıcı kişi, yapı olarak daha önce selfin bir parçası olan mükemmelliği tekrar yaratmaya çalışmaktadır. Yaratıcı dav-

ranış sırasında yaratıcı kişi, işine nesne sevgisinin karakteri olan alma ve verme karşıtlılığıyla yönelmez. Yaratıcılık başladığında, kişiler arası ilişkilerden önce gelir.

Empati

Narsisizmin değişime uğramasının ikinci yolu, erişkin yaşamda empati kapasitesi şeklindedir. Empati, diğer self hakkında öznel verileri, başkası için yapılan introspection (kendi duygu ve düşüncelerini izleme) yoluyla toplama tarzıdır. Diğerinin ne düşündüğü ve hissettiğini, kendini diğerinin yerine koyarak anlama sürecidir. Doğumda bebeklerin annelerine ayak uydurma kapasiteleri vardır. *Beebe* ve *Lachmann*, bu karşılıklı etkileşim için kapasiteyi, empatinin öncüsü olarak varsaymıştır. Batı kültürünün eğitim süreci bu düşük (inferior) narsisistik kapasitenin yerine, hayata nesnel, materyalistik ve mekanik bakış açısını teşvik eden, empatik olmayan kognisyon getirmeye yönelik tasarlanmıştır. Kohut'un olgun insanında, ayak uydurma için gerekli ilkel kapasite, erişkin kişisel ilişkilerinde yararlanım için, başkası adına yapılan introspectiona dönüşmüştür.

Geçiciliğin Kabulü

Narsisizmin değişime uğramış üçüncü şekli, sağlık ve yaşamın geçiciliğinin kabulüdür. Freud çoğu insanın, nesnelerin sürekli olmamasını kabul etmekte isteksiz olduğuna dikkat çekmiştir. Kendi sürekli olmayışımızı kabul (selfin zaman içinde sonlanması) daha da zordur. *Kohut*, geçiciliği kabul etme yetisinin, *"basit olarak özerk mantık ve en yüksek özerkliğin narsisizm talepleri üzerindeki zaferine değil, narsisizmin daha yüksek bir formunu yaratmakta yattığına"* inanmaktaydı. Ölümü gerçekten kabul edenler, ölümle; boyun eğmişlik ve umutsuzluk duygusuyla değil gerçekten gururla yüzleşirler. Bu insanlar *Goethe* ile, *"ölümün kabulü, daha zengin canlı olma duygusuna yönlendirir"* içgörüsünü paylaşırlar. Örneğin, tıbbi nedenlerle kısa yaşam süresi kalmış biri her değerli anı yoğun yaşamaya ayarlanır. Bu şartlarda ölüm, yaşamın kalitesinde azalmaya değil, artmaya neden olmaktadır. Bu şekil arttırılmış yaşama duygusu, bireyin sınırlarını aşan ve varoluşun en geniş sonuçlarının yeni farkındalığına ve ilgisine yönlendiren kozmik narsisizmle sonuçlanır.

Mizah Kapasitesi

Değişime uğramış narsisizmin dördüncü belirtisi mizah kapasitesidir. Kohut'un mizaha bakış açısı, Freud'inkinden farklıydı. *Freud*,

"mizahın kurtarıcı bir yanı vardır; fakat ayrıca görkemli ve büyük yanı... (ve) narsisizmin zaferi, Ego'nun zedelenememezliğini galip öne sürmesi" demiştir. *Freud*, olayların anlamını kabul etmeyen grandioziteyi tanımlıyordu. Buna karşıt olarak *Kohut*, olayları inkâr etmeyen, gerçekten değişime uğramış narsisizmi tanımlamaktadır; narsisistik selfi sınırlayan, değiştirilemeyen gerçekleri ayrıca kabul eden bir üstünlük sağlayan, selfin yaralanmayı çevirmie yeteneğidir.

Akıllılık (Wisdom)

Değişime uğramış narsisizmin beşinci belirtisi akıllılık kalitesidir. Akıllılık kısmen, fiziksel, entellektüel ve emosyonel güçlerinin sınırlarının kabulünden türemektedir. Grandioz selfin zaman içinde, önceliği değerlendirme ve neyin başarılması için gerçekten önemli ve neyin diğerlerine bırakılabileceğini keşfetmeyle uzlaşması gerektiğinin farkındalığı vardır. Genellikle kişinin ileri yaşlarında bu başarılır.

Kohut, narsisistik yapıların tekrar şekillendirilmesi ve kişiliğin bütünleştirilmesinin (alçakgönüllü seviyede olsa bile, ideallerin, başarıların ve değişime uğramış ideallerin tümünün güçlendirilmesi), terapinin, hastanın narsisizminin nesne sevgisine değişmesinden daha gerçek ve değerli sonuçları olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

NORMAL VE PATOLOJİK NARSİSİZM

Bu bölümde, normal ve patolojik narsisizmin özelliklerinin altını çizmek, içerdiği altta yatan yapısal intrapsişik durumlara odaklaşmak ve tanı uygulamalarından bahsedilecektir. Yıllar içinde, narsisizm terimi birçok değişik şekillerde kullanıldığı için, bunu ilk önce tanımlamak ve daha sonra intrapsişik yapı olarak narsisizmin kavramsallaştırılması uygun olur. Bu şekilde, narsisizmin yapısal analizi, özellikle normal ve patolojik narsisizmin ayrımının belirginleşmesinde faydalı olur.

NORMAL NARSİSİZMİN TANIMI

Normal narsisizmi, selfin libidinal yatırımı olarak tanımlayabiliriz. Self, birçok self reprezentasyonunu ve onlara bağlı mizaç düzenlemelerini içeren, intrapsişik yapıdır. Self reprezentasyonları, kişinin kendini, gerçek önemli diğerleriyle etkileşimden ve önemli diğerleriyle fantazide etkileşimde (nesne reprezentasyonları) algılayış şeklini yansıtan, afektif (mizaç) ve bilişsel (kognitif) yapılardır. Self, ek olarak, nesne reprezentasyolarını ve kendileşme (depersonification), soyutlama ve bütünleştirmenin değişik safhalarında, ideal self imajı ve ideal nesne imajlarını da içeren, egonun bir parçasıdır. Normal self bütünleşmiştir. Komponenti olan self reprezentasyonları, dinamik olarak ayrıntılı bir bütüne organize olmuştur. Self bütünleşmiş nesne reprezantasyonlarıyla bağlantılıdır. Bu, birleştirilmiş "iyi" ve "kötü" ilkel nesne reprezentasyonları derinde, diğerlerinin bütünleşmiş imajlarına dönüştürülmüş nesne reprezentasyonlarıdır. Aynı şekilde, libidinal (cinsel) ve agresif (saldırgan) yatırımlı erken self imajlarından türeyen, "tüm iyi " ve "tüm kötü" self imajları, self tutarsızlığını temsil eder.

Bu yüzden, her ne kadar normal narsisizm, selfin libidinal yatırımlarını yansıtsada, self aslında libidinal (cinsel) yatırımlı ve agresif (saldırgan) yatırımlı komponentlerin bütünleşmiş yapısını içermekte-

dir. İyi ve kötü self imajlarının, gerçekçi self kavramıyla bütünleşmesi, self reprezentasyonlarını değişik komponentlere ayırmaktan ziyade birleştiren, normal selfin libidinal yatırımı için gereklidir. Bu ayrıca, sevgi ve nefretin bütünleşmesi normal sevgi kapasitesi için ön gerekliliktir, ikilemini açıklamaktadır.

Selfin ve bütünleşmiş nesne reprezentasyonlarının tanımı, Sandler ve Rosenblatt'ın reprezentasyonel dünya tanımlamasına ve Erikson'un ego kimliği (identity) tanımına yakınen uymaktadır. Klinik olarak, bütünleşmiş self yaşantılarının, hem tarihsel (zaman süresince), hem de kesitsel (fonksiyonun değişik psikososyal etkileşimindeki eş zamanlı oluşan fonksiyon alanları süresince) devamıyla karakterizedir. Bütünleşmiş selfin olmayışı, klinikte, karşılıklı ayrılmış veya bölünmüş ego hallerinin bütünleşmeden alterne etmesiyle karşımıza çıkar. Bu durumda kişi, yaşantı sırasında hissettiğini değişik yaşantıları bütünleştirmeden, şimdi hissettiğinin karşıtı olarak hatırlar. Bütünleşmiş selfin olmayışı ayrıca, kronik gerçekdışılık, şaşkınlık, boşluktalık hissi ya da kendisini bütün bir insan olarak algılamada belirgin yetersizliği de içeren, self duygusunda genel düzensizliklerle karakterizedir. Bu koşullarda, ilkel intrapsişik sürecin bilinç düzeyinde, hastanın iç görüsü olabilir. Fakat, bu şekildeki ilkel kognitif (bilişsel) ve afektif (mizaç) yaşantıları daha üst seviyesiyle bütünleştiremez. Ya da öznel yaşantıları, kişilerarası alandaki asıl davranışlarının etkisiyle bütünleştiremez. Bütünleşmiş selfin olmayışı, genellikle bütünleşmemiş nesne reprezentasyonlarıyla birliktedir. Bu yüzeysel "tüm iyi" ya da "tüm kötü"nün karikatürleridir ve hasta diğerlerini bir bütün olarak algılamayı bütünleştirmekte büyük zorluk yaşar. Bu yüzden, empati yapma kapasitesi ya da derinde diğerlerini gerçekçi değerlendirmesi ya yoktur ya da çok azdır. Davranışı, diğerlerinin devamlı sabit içselleştirilmiş modellerinden daha ziyade, anlık algılamalarla düzenlenir.

Narsisizmin, selfin libidinal yatırımı şeklindeki tanımına geri dönüldüğünde, bu şekildeki selfin libidinal yatırımı, basit şekilde libidinal enerjinin içgüdüsel kaynağından değil, self ve diğer intrapsişik yapıların ilişkisinden kaynağını almaktadır. Bu, ego'daki (narsisizmin sistem içindeki belirleyicileri) ve süperego ve id (narsisizmin sistemler arası belirleyicileri) gibi diğer psişik cihazlardaki yapıları içerir.

Jacobson, normal self duygusunun, bireyin bütünleşmiş selfin farkında olmasına ve özgüven veya self değerinin, böyle bütünleşmiş selfe libidinal yatırıma bağlı olduğuna dikkat çekmiştir. Özgüven veya self değeri, sadece basit şekilde içgüdüsel boşaltımın (katarsis) yansıması değildir. Özgüven düzenlemesinin daha ilkel seviyelerinde, her zaman afektif (mizaç) ve kognitif (bilişsel) komponentlerin kombine yansımasıdır. Bu yüzden özgüven ve self değeri, narsisistik yatırı-

mın daha gelişmiş düzeylerini yansıtmaktayken, iyilik hissi, varolmanın zevki, öfori veya tatmin ifade eden mizaç durumları, narsisizmin daha ilkel ifadesini yansıtmaktadır. Böylece, mizaç dalgalanmaları, süperego tarafından belirlenen özgüven düzenlenmesinin ilkel seviyelerinde, self değerinin asıl göstergesidir. Süperego fonksiyonunun daha üst seviyelerinde, mizaç dalgalanmaları tarafından düzenlenmesinin yerini, daha fazla gurur, sınırsız kognitif (bilişsel) takdir veya selfi eleştiri alır.

Selfin içgüdüsel (libidinal, agresif) yatırımını etkileyen yapılar, bunu sadece afektif (mizaç) ve kognitif (bilişsel) libidinal yatırımlarla değil, ayrıca agresif yatırımlar şeklinde sağlar. Normal narsisizm düzenlenmesi, bu intrapsişik yapıların, libidinal yatırımın agresif yatırıma göreceli baskınlığıyla anlaşılabilir. Klinik olarak, narsisistik ve libidinal yatırım, sadece libido ve agresyonun intrapsişik değişiminin eş zamanlı analiziyle tamamen anlaşılabilir. Normal narsisizm için selfin libidinal yatırımını etkileyen intrapsişik yapılar ve dış faktörler şunlardır:

1) Ideal Self Ve Ego Amaçları

Ego'nun kendisiyle birlikte, bilinçdışı, bilinç öncesi ve bilinçli ego amaçları (ilkel ideal self imajlarından olgun amaçlara, gelişimin çeşitli seviyelerini yansıtan), karşılığında selfin hakikatinin ölçüldüğünü söyleyebileceğimiz, tutku seviyesini gösterir.

Harmann'ın da söylediği gibi, süperego kaynaklı self eleştiriye ek olarak, egonun self eleştirisel fonksiyonları vardır ve özgüvenin düzenlenmesi, bu self eleştiriyle sağlanır. *Bibring*, arzulanan self durumu sağlanamadığında ya da kaybedildiğinde, umutsuzluk ve çaresizlik şeklinde ego yaşantılarındaki depresyona yatkınlık çekirdeğini tanımlamıştır. *Sandler* ve *Rosenblatta*, bu mekanizmaya, gerçek ve ideal self arasındaki gerilimi açıklayarak gönderme yapmışlardır.

2) Nesne reprezentasyonları

Özgüvenin düzenlenmesinde yeralan, ego'nun ek bir yapısıda, narsisistik ihtiyaçların karşılanması veya selfin libidinal yatırımı durumunda, bütünleşmiş selfle sıkı ilişkili, içsel nesne ya da nesne reprezentasyonları dünyasıdır. Yaşam krizlerinde ya da nesne kaybında, nesne reprezentasyonlarının koruyucu fonksiyonu vardır ve egonun kontrolünde gerilemenin (regresyon), kısmen gerçeğin hayalkırıklıklarına karşı, selfin "iyi" nesne reprezentasyonlarıyla sevgi ve destek sağladığı, geçmişte içselleştirilmiş nesne ilişkilerinin gerilemiş (regresif) aktivasyonu şekliyle anlaşılabileceği önerilmiştir.

3) Süperego Faktörleri

Süperegonun iki ana yapısı özgüveni düzenler. İlki, süperego talep ve cezalandırmaları şeklinde, egonun üzerindeki eleştirisel takdir görevini üstlenen, süperegonun çeşitli seviyelerini kapsayan yapılardır. Süperegonun, eleştirici ya da cezalandırıcı yönü, selfin eleştirisini sağlayarak, baskın olarak negatif fonksiyonuyla özgüveni düzenler. Özgüven düzenlenmesinde yer alan, diğer süperego yapıları, self beklenti ve ihtiyaçlarına ulaştığında, özgüveni arttıran (infantil ve erken çocukluk dönemi sonrası ideal nesne imgeleri ve ideal self imgelerinin bütünleşip süperegonun içine atılmasıyla oluşan) ego idealidir. *Schafer*, bu ideal egonun, koruyucu fonksiyonuna gönderme yapmıştır. Klinikte, bazı hastaların dış kaynaklar tarafından takdir edilmeye, sevilmeye ve bu özel süperego yapısının bütünleşmemiş ya da yetersiz olmasından acı çektiklerinde desteklenmeye, nasıl aşırı bağımlı hale geldiklerini gözlemek dramatiktir.

4) İçgüdüsel Ve Organik Faktörler

İd'e bağlı yapılara dönelim: Temel içgüdüsel ihtiyaçlar karşılandığı ve self tatminkâr bir şekilde içsel ihtiyaçları dış çevrenin gerekliliklerıyle müzakere edebildiğinde, özgüvende artma olur. Başka türlü açıklamak gerekirse; güdülerin, doğrudan ego-sintonik (benliğin kabul ettiği) ifadesi ve özellikle içgüdüsel ihtiyaçların yüceltilmiş ifadesi, narsisistik ödüllendirmeyi sağlar. Genel sağlıklılık, hem bütünleşmeyi, hem de selfin libidinal yatırımını teyit eder. Orjinal self reprezentasyonları, önemli ölçüde, vücut simgelerinden etkilendikleri, ve en erken dönem intrapsişik içgüdüsel ödüllendirilme, fizyolojik dengenin tekrar kurulmasıyla yakınen ilişkili olduğu için, fiziksel sağlık ve rahatsızlık, normal ve anormal narsisistik yatırımın dengesini önemli derecede etkiler.

5) Dış Faktörler

Özgüvenin normal düzenlenmesini etkileyen gerçeklik faktörleri şöyle sınıflandırılabilir:

a) Dış nesnelerden kaynağını alan libidinal ödüllendirilmeler;

b) Ego amaçlarının ödüllendirilmesi ve sosyal etkinlik veya başarı tutkusu; ve

c) Çevre tarafından kabul gören, entellektüel veya kültürel isteklerin ödüllendirilmesi.

Bu son ödüllendirilmeler, değer öğelerini içerir ve süperego, ego taleplerini ve gerçeklik faktörlerini yansıtır. Bunlar, psikososyal ve

psikobiyolojik sistemlere ek olarak kültürel, etik ve estetik değer sistemlerinin, özgüven düzenlenmesindeki önemini yansıtırlar.

Özet olarak, selfin dış nesnelerden sevgi ve ödüllendirilmesiyle birlikte, libidinal yatırımda, gerçekte başarıda, self ve süperego yapıları arasındaki uyumun artması, içsel nesnelerden gelen sevginin teyit edilmesi, doğrudan içgüdüsel ödüllendirilme ve fiziksel sağlık vardır.

Normal olarak, selfin libidinal yatırımında artış, nesnelere libidinal yatırımda da artışla sonuçlanır; artmış libidinal yatırımlı self, kendisiyle barış ve mutluluk içindedir ve dış nesnelere ve onların içsel reprezentasyonlarına daha fazla yatırım yapabilir. Genel olarak, narsistik yatırımda artma olduğunda, sevgi ve verme kapasitesinde, minnettarlığı yaşama ve ifade edebilmede, başkalarıyla ilgilenmede, seksüel sevgide, yüceltme ve yaratıcılıkta paralel bir artış vardır. Dış nesnelerin ve onların içsel reprezentasyonlarına normal libidinal yatırım, nesnelere karşı sevgi ve nefretin daha ilkel ve karşılıklı ayrılmış ya da bölünmüş ifadesiyle sıkı ilişkili olduğundan dolayı, selfin libidinal yatırımında artma, ayrıca selfin nesnelere yöneliş iyiliğine güvence sağlar ve nesne bağlarını güçlendirirler. Metaforik olarak konuşursak, selfin enerjisinin şarj edilmesi, ikincil olarak nesnelerin libidinal yatırım enerjisinin şarjını sağlar.

Dış kaynaklı sevgi kaybı, ego amaçlarına veya ego beklentilerine ulaşamamak, süperego için kabul edilemez içgüdüsel (id kaynaklı) sıkıştırmalara tepki olarak süperegonun baskısı, ego ideali beklentilerine ulaşamama, içgüdüsel ihtiyaçların genel engellenmesi (frustrasyon) veya fiziksel hastalık gibi durumlarda, selfin libidinal yatırımında azalma olur. Bu alanların herhangi birinde kayıp ya da başarısızlık, başka alanlara da yansıyabilir. Örnek olarak, patolojik yasda, nesnenin dış kaybından kaynaklanan narsistik zedelenmeyi, nesnenin kaybına karşı bilinçdışı suçluluğu yansıtan, süperego baskısında artma ve selfin nesne reprezentasyonlarından sağladığı libidinal yatırımın ikincil azalması, güçlendirir; süperego baskısı, selfi, içsel ve dış sevgiyi artık haketmediğine inandırır. Bundan dolayı, selfin libidinal yatırımını düzenleyen çeşitli intrapsişik yapılar birbirinden izole olarak değil, genel dinamik bir denge olarak görülmelidir.

Örnek olarak, normal yasın çözüm işlemi (working through) süreci, sadece selfin libidinal boşalımının (katarsis) sağlanması değil, ayrıca ve daha önemlisi, kaybedilen nesne ve diğer ona bağlı "iyi" içselleştirilmiş nesneleri yansıtan, nesne reprezentasyolarının, yeniden yapılanması ya da güçlenmesidir. Karşılığında, içselleştirilmiş nesnelerin libidinal yatırımı, bunların selfin libidinal ödüllendirilmesi için potansiyel kaynak olarak elde edilebilirliğini güçlendirirler.

Normal narsisizm, selfin ve diğer intrapsişik yapıların yapısal bütünlüğüne bağlıdır. Normal narsisizm ayrıca, selfin ve diğer tüm bu

yapılar arasındaki ilişkilerde yeralan libidinal ve agresif dürtü türevleri arasındaki dengeye bağlıdır. Narsisizmi düzenleyen çeşitli yapılardan ve dış gerçeklikten kaynaklanan, selfin agresif yatırımı, özgüveni azaltır. Buna ek olarak, normal narsisizm, self ve bağlantılı intrapsişik yapılar tarafından sağlanmış, self beklenti, tutku, model ve ideallerin, erişkin kalite ve olgunluğundaki (infantil özelliklerine ters olarak) gelişim seviyesine bağlıdır.

Örneğin, selfin, süperegonun, ego ideallerinin ve içselleştirilmiş nesne ilişkilerinin yapısal bütünlüğü olabilir, ancak ayrıca infantil narsisistik amaçlar ve çatışmalarda saplanma (fiksasyon) olabilir. Bu yapı, nörotik reaksiyonları ve karakter patolojisi olan çoğu hasta için tipiktir.

PATOLOJİK NARSİSİZM

Genel olarak, tüm nörotik çatışmalar, self ve daha önce bahsedilen yapıların çeşitli durumlarda optimal ilişkilerine engel olurlar. Örneğin, patolojik olarak seksüel dürtülere karşı şiddetli yasaklar (bunların çözümlenmemiş oedipal uygulamaları nedeniyle), değişik şekillerde, selfin libidinal kaynaklarının elde edilebilirliğinin etkilenmesi, selfin dış neşnelerle çatışmalı ilişkileri, self üzerinde aşırı süperego baskısı ve egonun yüceltici potansiyelinde azalmanın tümüne yansır. Aynı zamanda, diğerleriyle doğrudan çatışmalı ilişkilere karşı savunmalar şeklindeki patolojik karakter özellikleri ve yasak oedipal dürtülerle doğrudan yüzleşme, ego ve selfin fonksiyonlarını korurlar; ayrıca özgüveni korudukları için narsisistik fonksiyonları vardır. bu yüzden nörotik reaksiyonları ve karakter patolojisi olan tüm hastaların, narsisistik problemleri vardır: Patolojik karakter özellikleriyle karşı savunulan, selfin patolojik zedelenebilirliği vardır. Böylece, bu özellikler ortaya çıkarıldığı ve analitik olarak çözümlendiğinde, narsisistik engellenmeler (frustrasyon) ve çatışmalar aktivite hale gelecektir. O zaman, olgun narsisistik talepler ve egonun çatışmalardan daha özgür alanlarındaki beklentilere karşıt olarak, ego beklentilerinin amaçları ve süperego taleplerinin içeriğinin, infantil seviyede kaldığı anlaşılır.

Genel olarak, çatışmaların agresyon etrafında aktivasyonu, nispeten iyi bütünleşmiş ego ve selfde yatan nörotik infantil çatışmalara saplanma (fiksasyon) ya da gerileme (regresyon) ile birlikte, geniş engellenme (frustrasyon) kaynağını ve/veya normal narsisizmin bozulmasını temsil eder. Tüm bunlar, klinik olarak karşılaşılabilen narsisistik düzensizliklerin ılımlı formlarını oluşturur.

Narsisistik bozukluğun daha ağır tipi, selfin önemli yanlarını (bu

çeşit nesneyle ilgili) nesne reprezentasyonlarına ve dış nesnelere yansıtması, baskın olarak patolojik içselleştirilmiş nesneyi model alması şeklinde, patolojik özdeşim işlemi geliştirdiği vakalarda bulunabilir. Bu narsisistik patolojinin ağır tipi, (nesne ilişkilerinin intrapsişik yaşantısında ve dış yaşantılarında) nesne ile özdeşim kuran ve selflerini yansıtan nesneleri (şimdi ya da geçmiş) seven bireylerle ilgilidir. Freud, homoseksüellerin kendilerini temsil eden sevgi nesnesi seçiminin, narsisizm tezini uyarlamasındaki ana neden olduğuna dikkat çekmiştir. Bu tür homoseksüellerdeki sevgi ilişkisini, önemli ebeveyn imajını temsil eden nesneye anaklitik* ya da tutkun sevgi tipine karşıt olarak, narsisistik olarak değerlendirmiştir. Bu durumu daha iyi anlamak için, normal nesne ilişkisinin libidinal tatbikini bir kez daha gözden geçirelim.

Nesne reprezentleriyle normal ilişki, nesne ve self yatırımlarının bu tür nesnelerle ödüllendirici ilişkisinin birlikte gittiği, "nesne libidinal" ve "narsistik" bağların optimal karışımını temsil eder. Bununla birlikte, selfin nesneyle libidinal ilişkileri bağlamında, nesne ilişkilerinin yapısı, daha fazla ya da daha az infantil olabilir. Böylece, self, nesneye, içinde bağımlılık, ilgi bekleyiş ve minnettarlığın karışık olduğu, sırf -anaklitik- sevgi için, çocuk benzeri arayışdan, içinde, derinde olgun nesne yatırımıyla, olgun aydınlatıcı self sevgisinin yoğunlaştığı, erişkin tipe doğru değişen spekturumda bağlı olabilir. Erişkin ve infantil narsisizmin her ikiside, ben merkezcilik içerir, fakat normal erişkin narsisizmin self yatırımı, olgun amaçlar, idealler ve beklentiler şeklinde, normal infantil self yatırımı, çocuksu, teşhirci, talepkâr ve güç yönelimli çekişmeler şeklindedir. Hem erişkin, hem de normal infantil narsisizmi, yine erişkin karşılıklılığına karşı, infantil idealizasyonu ve bağımlı yönelimi şeklinde, farklı nesne yatırımını içerir. Bu yüzden, anaklitik ilişkiler, hem self yatırımında, hem de nesne yatırımında, regresif özellikler içerir. Bu, erişkinin narsisistik ve nesne bağlantılı yatırımların, erişkin karışımından, bu bağların infantil tip karışımına gerilemesidir (regresyon).

Süperegonun gelişimsel seviyesi (özellikle ego ideali) ve oedipal çatışmaların (örneğin progenital libidinal fazlara saplanma ve/veya gerileme hakimiyeti) baskın sonucunun doğası, herhangi bir nesne ilişkisinin anaklitik olma derecesini etkiler. Bu, o ilişkideki bağımlı ihtiyaçlarının, hem self, hem de nesne yatırımını renklendirdiği normal infantil özelliklerine saplanma ya da gerileme derecesidir. Kısacası, normal nesne ilişkileri, narsisistik ve nesne yatırımlarının karışımını ve genel psikolojik gelişim seviyesine göre değişen, narsisistik

* *Anaklitik:* Psikoanalistlerin kullandığı terim. İlk sevgi nesnesi (örn. anne) ardından şekillenen nesne seçimi.

ve nesne bağlarını içerir. Freud'un, anaklitik tip nesne sevgisi, o ilişkideki, hem narsisistik, hem de nesne yatırımındaki gerilemiş (regresif) infantil özelliklerden sözetmektedir.

Ağır tip narsisistik bozukluğa dönersek; self, selfi temsil ettiği için sevilen dış nesneye yansıtıldığı sırada, selfin libidinal yatırımı, selfin nesneyle özdeşimi durumunda oluştuğunda, durum daha önce bahsedilen normal narsisizm özelliklerinden tamamen farklıdır. İlk kez Freud'un narsisistik olarak adlandırdığı bu tip nesne ilişkileri, daha önce bahsedilen ılımlı tipden (basit olarak self ve nesnenin infantil yatırımına -olguna karşıt olarak- gerilcme ve/veya saplamayı yansıtan), niteliksel olarak farklı ve daha ağır tip narsisistik patolojiyi temsil eder. Bununla birlikte, nesneyle özdeşim kurmuş selfle (örneğin oral verici ve koruyucu anneyle birlikte, bazı homoseksüalite vakalarında), selfle özdeşim kurmuş nesnenin (bahsedilen erkek homoseksüalite vakalarındaki, infantil ve bağımlı self), bu daha patalojik ilişkisinde, nesne ilişkisinin hâlâ varolduğunun vurgulanması zorunludur; self ve nesne arasındaki ilişki hem intrapsişik ve hem de dış etkileşimlerdedir.

Patolojik narsisizmin daha da ağır tipi, ilişkinin artık self ve nesne arasında değil, ilkel, patolojik, grandioz self ve bu grandioz selfin nesnelere geçici olarak yansıtılması arasında olmasıyla ve nesne ilişkilerinin daha derin kötüleşmesiyle karakterizedir. Burada artık ilişki selfden nesneye ya da nesneden selfe değil, fakat selfden selfedir. Gerçekten sadece bu son durumda, narsisistik ilişkilerin, nesne ilişkilerinin yerine geçtiğini söyleyebiliriz.

Bu durum, selfin reprezentasyonları şeklindeki diğer nesnelerle karşılıklı özdeşimler oluştuğu durumda (ergenlik döneminde) olduğu gibi, bazı normal durumlardakinden çok farklı bir durumdur. Erken ergenliktcki normal arkadaşlık ilişkilerinde, ideal selfin, selfe benzer olarak algılanan nesnelere geçici ya da kısmi yansıtılması (homoseksüel çatışmaları ve infantil libidinal yatırımları içerebilir), bu şekildeki nesneye, nesne-libidinal bağlarla birliktedir ve patolojik grandioz selfin diğer nesnelere yansıtılmasından, niteliksel olarak tamamen farklıdır.

Patolojik grandioz selfin, geçici yansıtılmış patolojik grandioz selfle ilişkisi, patolojik narsisizmin en ağır şeklini temsil eden, narsisistik kişilik için karakteristik olan, özel tip karakter patolojisidir.

Şu ana kadar narsisizmin üç patolojik seviyesinden sözedildi:

1) Normal erişkinden, normal infantil narsisizme gerileme (regresyon),

2) Self, o nesneyle özdeşim kurarken, selfi temsil eden nesneyle ilişki,

3) Grandioz selfin, geçici olarak yansıtılmış grandioz selfle ilişkisi.

Bunların tümü, selfin bütünleşmiş yapısını temsil eder. Bu tür bütünleşmiş self, gerilemiş (regfessed) ya da çocuklukta saplanmış self, nesneyle özdeşimini baskınlığı nedeniyle, biçimi bozulmuş self veya patolojik grandioz self (narsisistik kişiliklerin karakteristiği) olabilir. Tüm bu durumlara karşıt olarak, bütünleşmiş self gösteremeyen diğer hastalar (genellikle bölünmüş veya ayrılmış self ve nesne reprezentasyonları) vardır. Bunlar, borderline kişilik organizasyonu gösteren (patolojik grandioz self yapılarında yoğunlaşma olmayan) hastalardır. Bu vakalarda, belirli nesne reprezentasyonlarının, dış nesnelere yansıtılmasının eşlik ettiği, belirli self reprezentasyonlarıyla özdeşimden, belirli self reprezentasyonlarının dış nesnelere yansıtılmasının eşlik ettiği, nesne reprezentasyonlarıyla özdeşimine, hızlı değişimi gözleyebiliriz. Bu vakalarda, nesne ilişkileri değişkendir, sürekli değildir ve narsisistik düzensizliğin değişik tiplerinin kaotik alterne edişi ortaya çıkar. Bu vakaları, narsisizmin özel patolojisi olarak değerlendirmek yerine, içselleştirilmiş nesne ilişkilerinin genel patolojisini temsil ettiği şeklinde değerlendirmek uygun olur. Sonuçta, psikotik özdeşimler gösteren, self ve nesne reprezentasyonları arasında farklılaşma olmamasının baskın olduğu vakalar vardır. Burada genellikle, psikotik çatışmalar ve savunmalar, diğerleriyle ayrışmış ilişkileri yansıtan narsisistik ve nesne-libidinal yatırımlara göre baskındır. Nesne yatırımlarını, self yatırımlarından ayırmak, bu şartlar altında uygun değildir. Self ve nesne hala (ya da tekrar) birleşiktir.

Narsisizmin klinik teorisi için şu ana kadar söylediklerimiz, tek başına ekonomik etmenlerin (narsistik yatırımın miktar ve yoğunluğunu göz önünde tutmanın) narsisizmin normal veya patolojik yapısı hakkında çok fazla bir şey söylemediğidir. Bunlar basit olarak, içselleştirilmiş nesne ilişkileri genel işleminin yoğunluğunu yansıtır. Ayrıca self ve nesnenin libidinal yatırımının yoğunluğu, agresyon yatırımının değişimine yakınen bağlıdır ve bu bağlamda değişir. Bu yüzden, ekonomik etmenlerin değerlendirilmesi, agresif ve libidinal bağların birlikte analizini kapsaması gerekmektedir. Bu analizin başka genel uygulaması, onlarla ilişkilerin yapısının, baskın olarak kişiler arası gözlemle, narsisistiğe karşı nesne bağlantılı yatırımları tanımlama çabası, normal ve patolojik narsisizmi değerlendiren psikoanalitik düşüncenin en belirgin yanlarının kaybına ve bunların yerine içe dönük (intraversiyon) ve dışa dönük (extraversion) çizgisi üzerindeki, basit psikososyal modelin geçmesine neden olur. Normal ve patolojik narsisizmin doğası, sadece, dış nesne ilişkilerine ek olarak intrapsişik psikoanalitik araştırma ile ve etkileyen ekonomik nedenlerin incelenmesine ek olarak içselleştirilmiş nesne ilişkileinin yapısal analizi ile anlaşılabilir.

NARSİSİSTİK PATOLOJİNİN KAVRAMSALLAŞTIRILMASININ BAZI TANISAL UYGULAMALARI

Önemli pratik problemlerden biri, ergenlik döneminde "normal"i, patolojik narsisistik gelişmelerden ayırmaktır. *Deutsch* ve *Jacobson*'un belirttiği gibi ergenlik süresince, narsisizm belirtilerinde artış görülmektedir. Bu artış, sadece niceliksel anlamda değil, aynı zamanda niteliksel anlamda da (ergenlik döneminde, intrapsişik yapıda, self ve nesne yatırımlarının ortaya çıktıkları şeklin devamı anlamında) anlaşılmalıdır.

İlk olarak, ergenlikteki narsisizm artışının en normal belirtisi, hem libidinal yatırımın nesneden self reprezentasyonlarına niceliksel dönüşümünü, hem de self ve nesne arasındaki, çoğunlukla infantil ilişkilerin gerilemiş (regresif) niteliksel dönüşümünü yansıtan, selfin libidinal yatırımının self-absorption şeklinde artışı, selfe yönelik ilgi artışı, ve grandioz, teşhirci veya güç merkezli fantazilerdir; örneğin, infantil annesi tarafından sevilmek ve takdir edilmek ister.

İkincil olarak, ergenlikte narsisizm artışının daha patolojik tipi, selfin infantil nesnelerle patolojik özdeşimini ve infantil selfi temsil eden nesneleri arayışını yansıtır. Bu, erken ergenlikte, nesnelerin aynı zamanda otantik bir ilgi ve sevgiyle keşfedildiği sırada, selfe benzer özellikler içeren nesne seçiminin normal artışından farklıdır; bu durumda, narsisistik ve nesneye yönelmiş yatırımlar bileşmiştir.

Buna karşıt olarak, en patolojik narsisistik gelişimlerde, selfin nesne üzerine yansıtılması, nesne bağının yerini alır; self böyle bir nesneyle ilişki içindeyken, aktifleştirilmiş içselleştirilmiş infantil nesne ilişkisinin, nesnesini temsil eder. Ergenlikteki bazı homoseksüel gelişmeler, bu tip bir narsisistik gerilemeyle (regresyon) ilişkilidir.

Üçüncü ve en patolojik olarak, bazı ergenlerde, hasta selfden selfe ilişki şeklindeki grandioz selfi hâlâ korurken, psikoanalitik çözümlemede, ilkel patolojik grandioz selfin nesnelere yansıtılmasını ifade eden, nesnelere karşı yönelimi bulunabilir. Bu narsisistik kişilik yapısı vakasıdır ve ergenlikte olduğu gibi, erişkinde de narsisistik patolojinin en ağır tipini temsil eder. Klinik olarak, bu ergenlik döneminde-ki hastalarda, karakteristik grandiozite, küçümseme, diğerlerinin gerçekçi yanlarını farketme kapasitesinin olmaması, self-doğruluk ve istismar veya asalak eğilimler görülebilir. Ayrıca, zafer, takdir veya acil mutlu edilme ihtiyaçlarını karşılayan aktivite ve ilişkilere sürdürülen yatırım dönemlerinin, grandiozitelerine güçlendirme sağlayamayan görevleri ve ilişkileri acilen terketme dönemleriyle alterne edişi tipiktir. Kendilerini başarısızlığa karşı korumak için, sosyal gerçekliklerden uzaklaşır ve değersizleştirirler.

Genel olarak ergenlikte narsisistik yatırımın normal artışı daha

fazla oldukça, her ne kadar niteliksel öğe her zaman mevcutsa da, daha fazla niceliksel anlamda tanımlayabiliriz. Narsisistik değişimler daha fazla patolojik oldukça, tek başına niceliksel anlamda anlaşılması azalır ve durumu daha fazla yapısal açıklamak ihtiyacı olur. Bu, içerdiği patolojik nesne ilişkilerinin doğasını açıklamaktır.

Narsisizmin bu yapısal analizinin bir başka uygulaması olarak, erkek homoseksüelitesinin çeşitli tiplerini inceleyelim. Erkek homoseksüelitesini, içselleştirilmiş nesne ilişkilerinin patolojisinin şiddet derecesini ayırdeden süreklilikte sınıflayabiliriz. İlki, homoseksüel ilişkinin, oedipal rekabete karşı savunma olarak aynı cinsiyetteki ebeveyne seksüel boyun eğmeyi yansıttığı, genital, oedipal faktörlerin baskın olduğu homoseksüelite vakaları vardır. Bu vakalar, en nörotik ve engellenmiş tip homoseksüel hastaları temsil ederler ve genellikle psikoanalitik tedavide en iyi prognoz gösterenlerdir. Bu vakalarda infantil boyun eğmiş oedipal self, zorba ve engelleyici oedipal babaya bağlıdır ve sıklıkla yasak oedipal anneye yönelik seksüel dürtülerden vazgeçmenin sonucu olarak heteroseksüel çabalamaların altta yatan bastırılmasını temsil eder.

İkinci ve daha ağır tipte, erkek homoseksüelin anne imajıyla çatışmalı özdeşimi vardır ve homoseksüel nesnelerine kendi infantil selfinin reprezentasyonları şeklinde davranır. Bu tip narsisistik yatırımda (Freud 1914'de narsisizmle ilgili yazısında bahsetmiş), homoseksüel nesne self için vardır anlamında, dış homoseksüel nesneye yatırım narsisistiktir. Her ne kadar bu tip homoseksüelite, daha önce bahsedilenden daha narsisistik olsa da, belirtilmelidir ki, hala bu homoseksüel bağda nesne ilişkisi (anne ve çocuk arasında) vardır. Bu tip homoseksüelitede, prognoz bir önceki bahsedilenden daha belirsizdir. Genellikle bu vakalarda, pregenital çatışmalar genital olanlara baskındır ve nesne ilişkilerinde daha ciddi düzensizlikler gösterirler. Ağır karakter patolojisinin değişik tipleri bu tip homoseksüeliteyle uyumludur. Bununla beraber bu hastalar nörotik bile olsa, nesnelerini derinden sevebilirler. Homoseksüel eşleri için anaç ilgi gösterdikleri dönemler, ebeveyn özdeşimlerinin ögelerini içerir. Bu da, yüceltici fonksiyonlar içerir ve nesneyle ilişkiye derinlik verir. Böylece narsisistik ve nesne bağlantılı özelliklerin her ikisi de gözlenir.

Üçüncü tip homoseksüel ilişkide, homoseksüel eş, hastanın kendi patolojik grandioz selfinin uzantısı olarak sevilir ve bu sayede ilişkinin selfden nesneye ya da nesneden selfe değil, selfden selfe (patolojik grandioz) şeklinde olduğunu görebiliriz. Bu en ağır tip homoseksüel durum, hakiki narsisistik kişilik yapısı bağlamında homoseksüelite için karakteristikdir ve prognostik olarak en ağır tip homoseksüeliteyi oluşturur. Bununla beraber, çelişkili olarak, narsi-

sistik kişilik yapsı ve patolojik grandioz selfi olan hastalar, genellikle daha az şiddetli karakter patolojisi tiplerinden daha iyi yüzeysel fonksiyon gösterdiklerinden, bazı sosyal olarak iyi fonksiyone homoseksüeller, aslında en ağır tip homoseksüel patolojisine sahip olanlar olabilir. Bu vakalarda, projekte edilmiş grandioz selfi temsil eden nesne yatırımı genellikle geçici ve yüzeyseldir ve nesne için derinden farkındalık ya da empati yoktur. Bu, hem nesne reprezentasyonlarında, hem de gerçek selfde (patolojik grandioza karşıt olarak) bütünleşmenin olmamasıyla uyumludur.

Bu yüzden bir devamlılık içinde, normal erişkinden, selfden selfe en ağır patolojik ilişkiye kadar tanımladığımız narsisizmin tanı, prognoz ve tedavisi için pratikte çok çeşitli sonuçları vardır. Her ne kadar, çoğu semptomatik nöroz vakası ve karakter patolojisinin daha az şiddetli ya da "yüksek seviye" tipleri normal infantil narsisizme (sonuç olarak infantil grandiozite, teşhircilik ve talepkârlılığın çeşitli tiplerini yansıtan fantazi ve ideallerin artışıyla birlikte) belirli derecede saplanma (fiksasyon) ve/veya gerileme (regresyon) gösterseler de bu gerilemenin (regresyon), özel tanısal, prognostik ve terapatik uygulaması yoktur. Bununla birlikte, akılda tutulmalıdır ki, tüm bu vakalardaki patolojik karakter özelliklerinin bir fonksiyonu vardır ki, bu da özgüveni korumaktır. Bu yüzden, nörotik karakter yapısını değiştirmek için gösterilen analitik çabalar, her zaman narsisistik yaralanmayla sonuçlanır.

Selfin, infantil nesneyle patolojik özdeşim kurduğu ve dış nesnelerin seçimi, selfin bu nesnelere yansıtılması şeklinde yapıldığı vakalara, genellikle daha ağır tip karakter patolojisi ve önemli homoseksüel çatışmalar gösterir. Her ne kadar nesnelerle ilişkilerinin narsisistik yapısı daha baskın olsa da, bu hastalar genellikle psikoanalitik teknikte özel bir değişiklik gerektirmezler. Açık veya gizlenmiş homoseksüelite gösterdiklerinde bile exploratory (derinliğine araştırıcı) psikoterapi ve psikoanaliz için prognoz kötü değildir.

Üçüncü ve patolojik narsizmin en ağır tipi, narsisistik kişilik karakterlerine uyar. Bu hastalar yüzeysel olarak düzgün ve etkin sosyal uyumla birlikte giden aşırı self emme (absorption) gösterirken, diğer insanlarla içsel ilişkilerinde ciddi düzensizlikler gösterirler. Güçlü tutku, grandioz fantaziler, aşağılık duygusu ve dış takdir ve onaylanmaya aşırı bağımlılığın çeşitli kombinasyonlarını gösterirler. Kronik sıkıntı ve boşluk duygusu çekerler. Devamlı görkemlilik, zenginlik, güç ve güzellik için çabalamalarla ödüllendirilme arayışı içindedirler. Sevme ve başkaları için endişe duyma kapasitelerinde ciddi eksiklikleri vardır. Diğer hakim karakteristikleri, diğerlerini empati yaparak anlama kapasitesinin olmaması, kronik belirsizlik ve yaşamlarıyla tatmin olmama, diğerlerine karşı bilinçli veya bilinçdışı sömürücülük ve acı-

masızlık ve özellikle kronik yoğun kıskançlık ve bu çeşit kıskançlığa karşı savunmalar göstermeleridir.

Psikoanaliz ve psikoterapatik tedavilerin tüm çeşitleri, bu vakalarda, önceden bahsedilen tüm diğerleri için olduğundan daha belirsizdir. Her ne kadar son gelişmelerin sonucu olarak psikoanalitik tekniklerde ilerleme olsada, bu tip karakter patolojili hastalarda seksüel sapmalar gösterenler, genellikle tedaviye dirençlidir.

NARSİSİZMİN TEDAVİSİ

PSİKOTERAPİ

Narsisistik kişiliklerin tedavisine tüm üç çağdaş psikoanalitik yaklaşım *(Kohut'un self-psikoloji, Rosenfeld'in Kleinian yaklaşımı, Kernberg'in ego-psikolojisi nesne ilişkileri görüşü),* bu hastalar için tedavi seçiminin psikoanaliz olduğunda hem fikirdirler. Kohut kendisini bu hastaların analize edilebilir olanlarının tedavisini tartışmayla kısıtlamıştır. Rosenfeld ve Kernberg araştırmalarının spektrumunu, belirgin borderline özellikler gösteren narsisistik kişilikleri ekleyerek genişletmişlerdir. Rosenfeld, bu son grubun da psikoanaliz ile tedavi edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Kernberg ise bu grubun genellikle uygun psikoanaliz için ciddi kontraindikasyonları olduğunu ve exploratory (derinliğine araştırıcı) veya expressive psikoterapiyle tedavi edilmeleri gerektiğini önermektedir. Eğer psikoanalitik psikoterapi, kontraindike ise destekleyici (supportive) psikoterapi tedavi seçimi olmalıdır.

Rosenfeld'in psikoanalitik tekniği, *Kleinian* psikoanaliz okulunun genel yaklaşım tekniğiyle çok uyuşmaktadır. Farkı, narsisistik kişilik bozukluğu olan hastaların özel ilkel savunmaları ve nesne ilişkilerinin, aktarımda (tranşferans) sistematik olarak araştırılması gerektiği şeklinde modifiye edilmesidir. *Rosenfeld* hem pozitif hem de negatif aktarımların yorumlanmasının önemini vurgulamış ve sadece tekniğini, borderline seviyede fonksiyon gören narsisistik hastalarda, paranoid psikotik aktarım gerilemelerini (transferans regresyonları) tetikleyen gerçek durumları, bu çeşit gerilemeleri (regresyon) bastırmak ve azaltmak amacıyla, dikkatle yorumlanması gerektiği şeklinde modifiye etmiştir.

Kohut, analistin, hastanın narsisistik idealizasyonunun gelişimine izin vermesinin gerekliliğini ve vakitsiz yorumlamalardan veya gerçeği gözönünde tutmalardan kaçınması gerektiğini vurgulamıştır. Bu, ayna aktarımının (mirror transferans) aşamalı çözülmesine izin verir.

Hasta, self-nesne olarak, terapistin yardımıyla, içselleştirmenin şeklinin değiştirilmesi (transmuting internalization) işlemiyle, erken dönemdeki travmatik yaşantıları daha olgun ruh haliyle tekrar yaşar ve yeni ruhsal yapılar kazanır. Psikoanalist temel olarak, analitik süreçte narsisistik engellenme (frustrasyon) anlarında ortaya çıkan dürtü türevlerine ve çatışmalardan ziyade, hastanın narsisistik ihtiyaçlarını ve engellenmelerini (frustrasyon) anlamaya odaklaşarak, empatik olmalıdır. Bu narsisistik engellenme (frustrasyon) durumlarının herbirinde psikoanalist, hastayla birlikte analistin nerede ve nasıl uygun bir şekilde empatik olmadığı ve bunun hastanın çocukluk dönemindeki önemli nesnenin geçmiş başarısızlıklarıyla nasıl bağlantılı olduğunu araştırır. *Kohut*, bunun, narsisistik olmayan hastalar için olan standart psikoanalitik tekniğin modifikasyonunu temsil ettiğinde ısrar etmektedir.

Kernberg'e göre, narsisistik kişiliklerin psikoanalitik tedavisinin en önemli özelliği, aktarımda (transferans) ortaya çıkan patolojik grandioz selfin sistematik analizidir. Grandioz selfin aktivasyonu, psikoanalitik süreçte, hastanın emosyonel olarak gözlenememesiyle, hasta ve analist arasındaki ilişkinin (hastanın analisti özel bir birey olarak değerlendirdiği) normal ya da gerçek yanlarının eksikliğiyle ortaya çıkarılabilir. Buna karşıt olarak, hastanın patolojik self idealizasyonlarının aktivasyonu ve bu tür self idealizasyonlarının analiste yansıtılmasıyla alterne etmesi, odada sadece bir kişi (ideal, grandioz) olduğu izlenimini taşır. Sıklıkla hasta ve analist arasındaki rol dönüşümü, bu temel olarak sürekli olan aktarım (transferans) modelini göstermektedir. Analist, bu aktarım (transferans) modelini ve bu amaçla kullanılan ilkel savunma mekanizmalarını yorumlamalıdır. Bu, aktarımın (transferans) omnipotent kontrolünün ifadesini, öfke reaksiyonlarının savunmacı kullanımını, analisti ve onun yorumlarını aniden değersizleştirme ve hastanın analisti yardımcı olarak algılamasını takip eden zamanlarda olumsuz terapatik tepkilerin yorumlanmasını içerir. Genel olarak konuşursak, omnipotent kontrolün ilkel savunma işlemi, yansıtmalı özdeşim, ilkel idealizasyon ve değersizleştirme, tedavileri süresince narsisistik hastaların aktarımında (transferans) yaygındır ve sistematik çözüm işlemi (working through) gerektirmektedir.

Narsisistik öfkenin basit aktivasyonunun arkasında, görünüşe göre tipik olarak yoğunlaşmış oedipal-preoedipal çatışmaları yansıtan, bölünmüş (split off) self ve nesne reprezentasyonlarının geçmişteki özel ilkel bilinçdışı içselleştirilmiş nesne ilişkilerinin aktivasyonu yatmaktadır. Bu çatışmalar, patolojik grandioz self analitik olarak düzelirken, aşamalı olarak ortaya çıkar. Grandioz selfin çözülmesinin son safhasında, genellikle tedavi durumu, hastanın artık analistle gerçek

bağımlılık kurabildiği, hem oedipal hemde preoedipal çatışmalarını farklı biçimde araştırabildiği ve aynı anda patolojik nesne ilişkilerini ve narsisistik düzenleme mekanizmasını normal hale getirebildiği, nörotik hastaların psikoanalizine benzer.

Bu rekabet halindeki tedavi yaklaşımlarını kıyaslayan kontrollü ampirik çalışmalar yoktur. Tartışmalar ise bu alanda özelleşmiş psikoanalistlerin kilinik tecrübelerini temel almıştır. Kernberg, expressive veya exploratory psikoterapi ve borderline seviyede fonksiyon gören narsisistik kişiliklerde destekleyici psikoterapinin hem kuralları hemde tekniklerinden bahsetmiştir.

Daha önce de bahsedildiği gibi, boderline seviyede fonksiyon gören narsisistik kişilikler klasik psikoanaliz yerine expressive veya exploratory (derinlemesine araştırıcı) psikoterapiyle tedavi edilmelidir. Bu vakalar için genel psikoterapatik teknik, karakter patolojisinin borderline spekturumuyla (borderline kişilik organizasyonu) uyum göstermektedir, fakat patolojik grandioz selfin savunma fonksiyonlarının aktarımının ve karakteristik savunma işleminin analizine özel olarak odaklaşılmalıdır. Aşırı şiddetli antisosyal özellikler, şiddetli ve potansiyel olarak tehlikeli dışavurumlar (acting out), anksiyete toleransının ve/veya dürtü kontrolünün çok yetersiz olması ve hastalıktan ikincil kazançlar, expressive'den destekleyici terapi modeline geçmek için endikasyonlardır. Destekleyici psikoterapi ile ilkel savunma işlemleri ve patolojik grandioz selfin uygunsuz veya uyum sağlamayan sonuçları, sezgisi güçlü ve destekleyici yollarla, gerçekçiliği vurgulayarak ve karakter sınırlaması ve çevresel uyum gereksinimleri arasında daha iyi uzlaşıcı çözümlerle, azaltılabilir.

Narsisistik kişilik bozukluklarının tedavi ile ve tedavisiz prognozlarıyla ilgili sistematik çalışma yoktur. Kernberg'in görüşüne göre bu hastaların tedavisinde genel prognoz bir kısım düzenli ve derin nesne ilişkilerinin hâlâ varlığına ve anti-sosyal özelliklerin olup olmamasına dayanmaktadır. Prognozu belirleyen başka bir önemli boyut habis (malignant) narsisizm sendromu için tipik olan agresyonun, patolojik grandioz selfle bütünleşmesidir. Prognoz burda belirsizdir ve bu hastalar için klasik psikoanaliz kontraindikedir.

Belirgin antisosyal özellikler göstermeyen, agresyonun grandioz selfin içine sızmadığı veya baskın borderline özellikleri olmayan (anksiyeteye tolerans gösteren, dürtü kontrolü ve yüceltme kapasitesi olan) narsisistik kişilik bozukluğu olan hastalar psikoanalitik tedaviye olumlu cevap verirler. Ancak bu klinik izlenim ampirik olarak destek görmelidir.

İLAÇ TEDAVİSİ

Genel olarak, narsisistik kişilik bozukluğunda ilaç tedavisinin yeri yoktur. Ancak, bu hastalar; narsisistik zedelenebilirlikleri nedeniyle, yüksek hedeflerine ulaşamadıklarında ya da gerçek veya hayali terkedilmeye karşı, depresif semptomatoloji gösterebilirler. Bu durumda, antidepresan veya anksiyolitiklerin kullanımı faydalı olabilir. Ayrıca, bulgularında mizaç dalgalanmalarının önemli yer tuttuğu hastalarda Lityum denenmiştir.

SEVGİ İLİŞKİLERİ VE NARSİSİZM

Çiftlerde, narsisistik psikopatoloji çok çeşitlidir. Bir çift, ilişkilerindeki karşılıklı ödüllendirilmelerin gerçekçi olmayan toplumsal imajını sürdürmek için bilinçli bir çaba harcarken, başka bir çift bilinçdışı olarak eşlerden birinin diğeri tarafından merhametsizce sömürüldüğü bir düzen içine girerler. Narsisistik bir eş, mozaistik bir eşle eşleşir kanısı vardır, ancak psikoanalitik araştırmalar göstermiştir ki, her iki eşin karakter patolojilerinin her zaman bu düzene uyması gerekmez. Daha genel olarak, eşin kendi ayrılmış (dissociated) ve yansıtılmış (projected) yanlarıyla bilinç dışı özdeşimi, eşin yansıtılmış özdeşimle (projected identification) tamamlayıcı rolleri karşılıklı yerine getirmeleriyle birlikte, çiftlerden herbirinin psikopatolojisinde hatalı bir etkiye yolaçacak rol dağılımına neden olur.

Örneğin, düşüncesiz bir kocanın karısı üzerindeki ben-merkezci sömürgeciliği, kocadaki önemli narsisistik psikopatolojiyi ve karısındaki mağdur olma durumunu gösterir. Buna rağmen çiftlerin bilinçli ve bilinçdışı etkileşimlerini inceleyen araştırma göstermiştir ki, kadın bilinçdışı olarak erkeği kışkırtmakta ve kendisinin sadistik süperegosunu erkeğe yansıtmaktadır. Kocanın diğerleriyle ilişkilerindeki eksiksizlik ve derinlik, onun baskın olarak narsisistik olmaktan ziyade çocuksu (infantil) olduğunu gösterir. Yinede burada iki problemle karşı karşıyayız: eşlerden birinde veya herikisinde de ortaya çıkan narsisistik psikopatoloji ve eşlerin bireysel patolojileriyle uyuşmayan çiftin patolojik ilişkisine yolaçan, herbirinin kişilik özelliklerindeki değiştokuş.

NARSİSİSTİK SEVGİ İLİŞKİLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Narsisistik kişiliklerin sevgi ilişkilerinin psikoanalitik çalışması, biri veya her ikisi de narsisistik kişilik bozukluğu gösteren çiftler ve bu tür belirtiler göstermeyen çiftlerin karşılaştırılmasıyla başlayabilir.

Patolojik olmayan narsisistik bir kişi, sevme ve bir sevgi ilişkisini sürdürebilme kapasitesine sahiptir. Narsisistik kişiliğin en şiddetli durumlarında, sevme kapasitesi yoktur, ki bu aşlında patolojik narsisizm için tipiktir (pathognomonic). Narsisistik kişiliklerin kısa süreli sevebilenleri bile, normal sevme kapasitesine sahip olanlardan dikkate değer bir şekilde ayrılır.

Narsisistik kişilik aşık olduğunda, sevilen nesnenin idealizasyonu hayranlık kaynağı olarak fiziksel güzellik veya, güç, zengilik ya da şöhret üzerinde odaklanmış ve bu bilinçdışı olarak selfin bir parçası olarak birleştirilmiştir.

Tüm sevgi ilişkilerinin oedipal yankılaması, narsisistik kişinin, geçmişten gelen derin bir hüsran ve gücenme nedeniyle (o geçmişki, fantazide, büyülü bır şekilde yeni nesneden gelen seksüel ödüllendirilmeyle yenilecektir), bilinçdışı olarak, sevgi kadar veya sevgiden daha fazla agresyon hakim bir ilişkiye teşebbüs etmesine neden olur. Oedipal rekabet, kıskançlık ve güvensizlik, oedipal hakimiyetin yerini alan preoedipal agresyon tarafından tertiplenmiştir. Narsisistik hastalar, yansıtılmış agresyonla ilişkili olarak, sevgi nesnesine karşı bilinçdışı bir korku gösterirler, ayrıca bu hastaların diğerlerinin kişiliklerivle ilgilenme konusunda yeterli içsel özgürlükleri yoktur. Seksüel heyecanlanmalarında, erken ödüllendirilmenin tedirgin edici tutsaklık olarak yaşanmasından kaynaklanan derin bir gücenme, hırs, doyumsuzluk ve geçmişte elde tutulanlara özlem duymamak umuduyla, karşı cinsi bilinçdışı bir kıskanma hakimdir.

Narsisisik eş için hayat izolasyonla geçer; diğerine bağımlılık, bağımlılık için gıpta ve ödüllendirilmenin herikisininde kabulünü temsil etmesi nedeniyle, korku vericidir. Talepler karşılanmadığında, bağımlılık, self adilliği, talepkârlığı ve frustrasyonla yer değiştirir. Samimiyet anlarıyla geri dönüşü zor olan, gücenmeler ortaya çıkar, birbirinden tamamen farklı yaşantılarla kolayca çözümlenirler, huzur, ilişkinin parçalara ayrılmasının kıyısında sürdürülür. En kötü durumun senaryosu, diğeri tarafından hapsedilmişlik, boğulma hissi ve zulme uğramışlık duygusu geliştirilir. İdealize edilmiş self imajını korumak için, selfin onaylanmayan ve tolere edilemeyen yanları eşe yansıtılır. Eşin, selfin yansıtılmış bu yanlarını kabullenmesi için bilinçdışı bir uğraşıya girme, böylece yanlış algılanmış eşe karşı tepki ve reddedilişle birliktedir.

Diğerinin hayranlık duyulan özellikleriyle olan sembolik birleşme, narsisistik ödüllendirilmeye hizmet edebilir, örneğin, ünlü biriyle evlenen narsisistik bir kadın, dışarıda eşinin seçkinliğinin tadını çıkarmaya devam edebilir. Evinin mahremiyetindeyse, kıskançlıkla ilgili bilinçdışı çatışmalar bir yana, azalmayan bir sıkıntı hisseder. Müşterek değerlerin olmaması, dünyaya ve diğer ilişkilere ait yeni

bir görüş sağlayacak yeni ilgi alanlarının açılmasını engeller. Diğeri hakkında merak eksikliği, onların hayatını anlamaya çalışmasını engeller. Ödüllendirilme kaynaklarından yoksundur, sıkıntı hissedilir, ortaya çıkan öfke bastırılamaz, kronik hayalkırıklığı duygusu vardır, ilişkinin baskısıyla hapsedilmişlik hissedilir; geçmişten gelen bilinçdışı çatışmalar kaçınılmaz olarak ortaya çıkar ve çiftin özel ilişkisinde hayalkırıklığı ve kızgınlık patlak verir. En dramatiği, seksüel alanda, diğerine karşı bilinçdışı kıskançlık, onun vücudunu idealize etmeyi değersizleştirmeye dönüştürür, seksüel memnuniyetin, diğerinin başarılı bir şekilde istila edildiği ve onunla bütünleşildiği duygusuna dönüşmesini güçlendirir, normal cinsellikde aktive olan ilkel nesne ilişkilerinin zenginliğini eler ve sıkıntıya yol açar.

Narsisistik kişiler sadece kendilerini mi sever diye bir soru ortaya çıkabilir. *Kernberg*'in görüşüne göre, buradaki önemli nokta, yatırımın nesne reprezantasyonlarına karşıt olarak, selfe, yada nesne veya selfin reprezantasyonlarına mı olduğu değildir. Konu, yatırım yapılan self çeşitleri arasındaki faklılıklardır: Selfin, sevginin baskınlığı altında sevgi ve nefreti bütünleştirebilme kapasitesi var mı, yoksa patolojik grandioz self mi olduğu önemlidir. *Laplanche*'ın işaret ettiği gbi, anaklitik ve narsisistik sevgi ilişkileri, bir nesne ilişkisini kapsamaktadır. *Van der Waals, "narsisistikler kendisinden başkasını sevmeyenler değildir, onlar başkalarınıda kendilerini sevdikleri kadar kötü seven kişilerdir"* demiştir.

Sıradan sevgi ilişkilerinin, narsisistik ve nesne bağlantılı yanlarının etkileşimlerini inceleyelim. Başka bir deyişle, istikrarlı bir sevgi ilişkisinde kendinden memnuniyet ve hazla, değişen bağlılık arasındaki bağlantı nedir? Seçilen eş kişinin kendi ideallerini yansıttığı sürece, şüphesiz ki narsisistik özellik sevginin içine sızar. Kişinin kendi cinsiyetinin kısıtlamalarının üstesinden gelmek için, bir eşle biseksüel bir birlik kurma şeklinde tamamlayıcılık için bilinçli veya bilinçdışı bir arayış vardır. Böyle bir tamamlayıcılığın bile, narsisistik amaçlara hizmet ettiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda, diğeri, bakılma ve oedipal ihtiyaçlarına ödüllendirilme sağladığı ve elde edilen şeye memnuniyet gösterdiği sürece bu sevgi ilişkisi bariz nesne bağlantılıdır. Bunun, ben merkezcilik ve fedakarlığı, diğerine kendini adamayı ve selfin memnuniyetini pekçok yolla bütünleştiren özverisel (altruistik) özellikleri vardır. Özetle normal narsisizm ve nesne bağlantılılığı birbirini tamamlar.

Klinik amaçlar için, çiftin ilişkisindeki istikrar ve eşlerden herbirinin kişilik yapısı ayrı olarak değerlendirilmelidir. Narsisistik kişilik bozukluğunun eşlerden birinde ya da her ikisinde de bulunuşu şüphesiz ilişkilerinin doğasını renklendirir ve bazı durumlarda derin, uzun süreli evlilik çatışmalarının çözülmesi eşlerden birinin veya her

ikisinin kişilik yapılarının değişimine bağlıdır. Bununla beraber, daha sık olarak, psikoanaliz ve psikoterapiyle patolojik etkileşimin çözülmesi (veya ayrılık ve boşanma) eşlerden birinde veya her ikisinde de narsisistik patoloji olarak görünenin, ne kadarının, diğer çatışmalardan kaynaklanan, karşılıklı istismar ve agresyonun bilinçdışı tuzağı sonucu olduğunu ortaya koyar.

NARSİSİSTİK PATOLOJİNİN DİNAMİKLERİ

Narsisistik kişilik sıklıkla, kendi patolojik grandioz selfini tutarken, selfin değersizleştirilmiş kısmını, sonu gelmeyen hayranlığıyla grandioz selfi pekiştiren eşe yansıtır. Daha az sıklıkla, narsisistik kişilik grandioz selfi eşe yansıtır ve bu grandioz self ve onun yansımasıyla ilişki kurar. Bu durumda eş sadece selfin görünüşleri arasındaki ilişki için araçtır.

Bu savunmacı manevraların altta yatan dinamikleri incelendiğinde, bilinçdışı çatışmaların en önemlisi preoedipal olarak belirlenmiş gıbtadır. Bu, engelleyici (frusture edici) olarak yaşanan, ihtiyaç duyulan nesneye karşı öfke ve kızgınlığın özel bir şeklidir. Böylece arzu edilen, ayrıca acı veren haline gelir. Bilinçli veya bilinçdışı, bu acı çekilene tepki olarak, zarar verme, yoketme ve tutulan şeyi zorla kendine mâletme isteği gelişir. Narsisistik kişiliğin trajik yanı, inkâr ve gıbta edilenin öfkeli kendine mâledilmesi, ödüllendirilme sağlamaz, çünkü ihtiyaç duyulana karşı bilinçdışı nefret birleştirileni bozar. Birey, her zaman boşluk ve frustrasyon hissiyle karşı karşıya kalır.

Aynı şekilde, diğerinin verebileceği şeyler gıbta kaynağı olacağından, sevilen nesneye bağımlılık imkansız hale gelmektedir ve inkâr edilmektedir. Narsisistik kişilik sevilmekten ziyade hayranlık duyulmayı bekler. Diğerlerinin hayranlığı, normal olarak zayıf süperegonun, özellikle ego ideallerinin koruyucu ve özgüveni düzenleyici fonksiyonunun yerini almıştır.

Narsisistik kişiler, gıbtaya karşı intikam dolu savunma olarak, diğerlerinden hayranlık görmeli ve bilinçdışı olarak hayranlık kaynakları çıkarmalıdırlar; bu ihtiyaçların diğer eşe yansıtılmasıyla, sahip olduklarının sömürülmesinden ve çalınmasından korkarlar. Bu yüzden eşlerinin kendilerine bağımlılığını tolere edemezler. Bilinçdışı gıbta çatışmalarından dolayı, karşılıksız verme kapasitelerine gıbta duyulacağından, diğerlerinden sağladıklarından ödüllendirilme yaşamazlar.

Narsisistik patolojinin en dramatik özelliği, ebeveyinsel çift arasındaki iyi ilişkiyi (kendi ebeveyinlerinin arasındaki ilişki) bilinçdışı nefret ve gıbta etmesinin, çiftin bir parçası olarak (kendi ilişkisi), kendi fonksiyonuna karşı yoketme isteğine dönüşebilmesidir.

Bu bilinçdışı çatışmaların izleri, genellikle anne-çocuk ilişkisindeki erken patolojiye dayanmaktadır. Soğuk ve reddedici anneler ya da reddedici ve aşırı teşvik eden annelerin, ağır ve kronik erken ihmalinin neden olduğu, tetiklediği ya da güçlendirdiği oral agresyon, çocuğunun emosyonel ihtiyaçlarından ve iç yaşamından bihaber narsisistik anne tarafından sömürülme ve babayla çatışmalarla bunun ikincil güçlendirilmesi (ya da kompanse edici babanın yokluğu), anneye karşı şiddetli gıbta ve nefret yaşamasına yolaçabilir. Bu da sonuç olarak, her iki ebeveyinle bilinçdışı ilişkileri etkiler ve oedipal çiftin sevgi ilişkilerinin patolojik olarak ağır gıbtasını ortaya çıkar.

Anneyle erken ilişkilerinin, yaşam boyu kadınlarla ilişkilerini renklendirmeye devam ettiği erkeklerde, kadınlara patolojik gıbta ve nefret, odipal çatışmalarını yoğunlaştıran kuvvetli bilinçdışı güç haline gelebilir. Bu erkekler erken dönemde rahatsız edici annenin tekrarı şeklindeki kadınlara seksüel arzu duyarlar ve böylece bilinçdışı olarak arzulanan kadından nefret ederler. Nefret seksüel heyecan duyma kapasitesini yokedebilir ve bu seksüel inhibisyonla sonuçlanır. Daha az şiddetteki vakalarda, kadının seksüel çekiciliğinin savunmacı idealizasyonu, yoğun seksüel heyecan ve ödüllendirilme arayışına yolaçar. Bunu hızla, seksüel yaşantının bilinçdışı bozulması, idealize edilmiş kadının değersizleştirilmesi, ve sıkıntı takip eder. Kadının yoğun ve savunmacı idealizasyonu ve ardından seksüel nesne olarak hızla değersizleştirilmesi seçici olmayan cinsel ilişkiye girmeyle sonuçlanır.

Seksüel patalojinin geniş spekturumu, kaynağını bu dinamiklerden alır. Bazı narsisistik erkekler, kadınlara karşı bilinçdışı nefretlerini onların üzerine yansıtarak, kadınlar tarafından reddedilme ve komik duruma düşme korkularıyla ağır seksüel engellenme gösterirler. Radikal bölünme (splitting) gerçekleşebilir. Bazı kadınlar idealize edilir ve onlara karşı tüm seksüel duygular inkâr edilir ve diğer kadınlar sadece sevecen veya romantik idealizasyonunun harcanmasıyla seksüel özgürlük ve zevkin mümkün olduğu, genital nesneler olarak algılanır.

Bazı narsisistik erkekler, seksüel eş olarak bilinçdışı değersizleştirebildikleri sürece, kadınlarla sevecen ilişkilerini sürdürebilirler. Kadınlardan korkan, ağır engellenmiş bazı narsisistik erkekler, bu korkunun doğrudan ifadesi olarak empotans yaşamaları ve tedavi sürecinde bu korkuları hafifleyince, seçici olmayan cinsel ilişkilere girmeye başlamaları ilginçtir. Daha erken ergenlik döneminde seçici olmayan cinsel ilişkilere giren narsisistik erkekler, kısa süreli aşklarda kadınların savunmacı idealizasyonu her seferinde çöktükce aşamalı olarak cinsel yaşamlarında kötüleşme yaşarlar. Yeni seksüel birlikteliklerı bir öncekinin tekrarı haline geldikçe; savunmacı idealizasyo-

nun erozyonu ve cinsel tecrübelerdeki hayalkırıklıklarının birikimi cinsel yaşamlarında ikincil kötüleşmeye ve empotansa yolaçabilir. Bu da onları kırk veya ellili yaşlarda tedaviye getiren sebeptir.

Her iki cinsteki narsisistik kişiliklerin, sıklıkla aynı anda her iki cinste olma şeklinde bilinçdışı fantazileri vardır. Böylece diğer cinse gıbta ihtiyacı inkar edilir. Bazı erkek narsisistik hastalar bilinçdışı olarak kendilerinin ayna görüntüsünü temsil eden kadınların arayışı içindedir (heteroseksüel ikiz). Böylece, bilinçdışı olarak, diğer farklı özerk kişinin gerçekliğini kabul etmeden, diğer cinsin genitalleriyle kendilerini tamamlar ve psikolojik anlamlarını benzeştirirler. Bununla beraber bazı vakalarda, diğer cinsin genitalinin bilinçdışı gıbtası öyledirki, gıbta edilen seksüel özelliklerin bu şekilde değersizleştirilmesi aseksüel ikiz ilişkisine yolaçabilir. Ağır seksüel inhibisyonu getirdiği için bu çok zarar verici olabilir.

Her iki cinste, diğerlerinin hayranlığına ağır derecede bağımlı olan, fiziksel olarak çekici bazı narsisistik hastalar, kendi çekiciliklerini ortaya çıkarmak için çirkin eş seçebilirler. Diğerleri ikiz seçebilirler, böylece harika çiftin toplumda görünümü narsisistik ihtiyaçların ödüllendirilmesi için güvenilir kaynak oluşturur.

Kadınlara bilinçdışı nefret (ve bu nefretin onlara yansıtılmasına bağlı olarak onlardan korku) erkeklerde narsisistik olarak belirlenmiş homoseksüelliğin önemli kaynağıdır.

Narsisistik hastaların, heteroseksüel ya da homoseksüel ilişkilerindeki, en önemli çatışma kaynağı ilişkiyi aşamalı olarak yokeden ikiz ilişkisi fantazisinin korunmasıdır. Eş hastanın idealini doldurmalıdır, ancak hastadan daha iyi olmamalıdır, çünkü gıbtaya yolaçar; hastadan daha aşağı da olmamalıdır, çünkü değersizleştirmeye ve ilişkinin zarar görmesine neden olur. Böylece eş omnipotent kontrolle hastanın aynen istediği olmaya zorlanır, bu da diğerinin özerkliğini ve özgürlüğünü kısıtlar. Eşin özgürlüğünü kısıtlayan hastalar yansıtılmış özdeşim nedeniyle, en çok diğeri tarafından kısıtlanma ve hapsedilmişlik duygusundan korkarlar.

Ataerkil toplumlarda kültürel olarak tolere edilen ve güçlendirilen çifte ahlâklılıkla bu şablon uyduğu için sevgi ilişkilerinde erkekteki narsisistik ve kadındaki mazoistik patoloji kültürel olarak güçlendirilir.

Don Juan Sendromu: Don Juan kadınları umutsuzca baştan çıkarma ihtiyacı olan ve anlık seçimleriyle kadını frustre etmeyle ya da aşağılama ile sonuçlanan seksüel ilişkilere sürüklenen erkek olabilir; baştan çıkarma nerdeyse bilinçli olarak saldırganlık içerir (agresifdir) ve onu terketme zevk veren bir rahatlama sağlar. Veya Don juan'ın yeni maceralar için yoğun kompulsif arayışı, kadınların idealizasyonundan ve kendisini hayalkırıklığına uğratmayacak birini bulma iste-

ğinden kaynağını almaktadır. Bu spekturumun daha sağlıklı olanlarında, Don Juan'ın narsisistik ve çocuksu özellikleri vardır; erkeksilikle tehdit etmeyen bir temelde kadını baştan çıkaran, efemine özellikli erkek-çocuk. Küçük penisinin anne için tatmin edici olduğunu iddia ederek, güçlü babaya gıbta, korku ve rekabeti bilinçdışı inkâr eder ve kadınlarla seksüel maceraları, annenin gözdesi ve tüm annelerin ihtiyaç duyduğu olma fantazisini ödüllendirir. Güçlü babaya bilinçdışı öfkesi, onu tehditkâr olmayan, çocuk benzeri erkeği idealizasyona iten tamamlayıcı kadın bulmak, Don juan için zor olmaz.

Erkek narsisistik kişiliklerin, geçici yoğun aşık olmasıyla ifade bulan, kadını savunmacı idealizasyonu, sıklıkla özellikle belirgin mazoistik potansiyeli olan ya da kadınlık cazibeleri konusunda güvensiz olan kadınlar için güçlü bir çekicilik sağlar.

Narsisistik kadınlardaki seçici olmayan cinsel ilişkiye girmenin altında, erkeğin geçici idealizasyonu ve hızla değersizleştirilmesi yatıyor olabilir. Geleneksel ataerkil toplum erkekteki seçici olmayan cinsel ilişkiyi desteklerken kadındakini kabul etmemektedir.

Narsisistik soğuk ve reddeden anneyle bilinçdışı özdeşim, kadının seksüel ihtiyaçlarını ödüllendiren, onu gıbtadan koruyan, erkeklere egemen olma ve onları sömürme çabası olan, erkeğe yönelik kontrollü teşhircilik ve baştan çıkarmayla ifade bulabilir.

Narsisistik kadınlar patolojilerini çocuklarıyla ilişkilerinde gösterebilirler. Bazıları, bilinçdışı olarak; sömürücü ve kısıtlayıcı olarak yaşayabilecekleri, çocuğun bağımlılığından korktukları için, çocuk sahibi olmaya isteksizlik gösterir. Diğerleri, çocuk tamamen bağımlı olduğu sürece (annenin vücudu veya kişiliğinin narsisistik uzantısını oluşturduğu sürece), çocuk severler. Veya anne üçüncü kişilerden hayranlık sağlayan, çocuğun olağandışı çekiciliğine odaklaşır, fakat çocuğun içsel yaşantısına çok az ilgi gösterir. Bu tür anneler narsisistik patolojinin bir nesilden diğerine geçişini kuvvetlendirir. Anne ve babanın rollerini kesin ayıran geleneksel ataerkil toplumlarda erkekler çocuğun bakımını anneye bırakır, böylece narsisistik erkeklerin çocuklarıyla ilişkisindeki patoloji maskelenir.

Diğer önemli bir narsisistik semptom kıskançlık kapasitesinin olmamasıdır. Bu genellikle, diğerini yeterli sahiplenememenin sadakatsizliği önemsiz kıldığını gösterir. Kıskançlığın olmaması ayrıca, tüm rakiplerden üstün olma şeklindeki bilinçdışı fantaziyi gösteriyor olabilir. Böylece eşin sadakatsizliği düşünülemez. Bunla çelişkili olarak, eş kendini başka biri için terkettiği zaman narsisistik hastanın yaşıyacağı narsisistik yaralanmayı yansıtan ağır kıskançlık ortaya çıkabilir. Gerçek ya da fantazideki ihanet, sıklıkla, bilinçli ya da bilinçdışı olarak, intikam alma isteğini (diğer cinsteki iki kişi arasında rekabet nesnesi olma isteği) tetikler.

Narsisistik kişinin özelliklerine hayranlık duyduğu için seçilen eş, hayranlığı garantiye alınınca hızla değersizleştirilebilir. Buna karşıt olarak, narsisistik kişinin, sevgi ilişkisi kurabilen bir eşle karşılaşması, kendisinde olmadığını bildiği bu kapasiteyi yoğun bilinçdışı gıbta etmesine sebep olabilir.

Uygunsuz süperego gelişimi, çiftin uzaklaşmasına neden olan, ilgisizliği ve duygusuzluğu güçlendirir; veya kısmen süperegonun işlev görmesi, ilişkiye paranoid özellik katan, suçluluk duygularının diğer eşe yansıtılmasına neden olabilir.

Her iki eşin de narsisistik kişilik olduğu çift, sıklıkla, karşılıklı ihtiyaçları ödüllendiren ve sosyal ve ekonomik olarak hayatta kalmak için yapı sağlayan bir birlikteliği sağlıyabilirler. İlişki duygusal olarak boş olabilir, fakat değişen derecelerde karşılıklı destek, istismar ve/veya rahatlık, dengeleyebilir. Ancak biri veya diğeri olağandışı başarı ya da başarısızlıkla karşılaştığı zaman, eşler arasındaki bilinçdışı rekabet ilişkiyi zedeleyebilir.

SONUÇ

Adını mitolojideki bir efsaneden alan narsisizmdeki durum, bu efsanedekinden biraz farklıdır. Halk arasında da genellikle, kendini beğenmiş ve kendini seven anlamında kullanımı yaygın olan narsisizm, aslında temelinde bunun tam tersini içermektedir. Narsisistlerin dışa vuran davranış ve tutumları, küstah ve kendini beğenmiş olmakla beraber, narsisizmin temelinde kendini sevmek değil, kendisinden nefret etmek yatmaktadır. Narsisistlerin, kendi özgüvenlerinin temini için başkalarına ihtiyaç duymaları da bundan kaynaklanmaktadır.

Sonuçta, narsisistler başkalarına bağımlı kişiler haline gelirler. Üstelik bu bağımlılık nedeniyle çok kırılgan ya da kıskanç olurlar. Kendilerinde bulunmayan, sevme ve verici olabilme yetisine sahip diğer insanlar, narsisistin bilinçaltında derin bir kıskançlık yaratır. Davranışları diğerlerinden sağlanabilecek hayranlık kaynaklarına yönelmiştir. İlişkileri genellikle sömürü ve çıkara dayalı olduğu halde, gerçek kişilik, diğerlerine çekici ve paylaşımcı bir maske altında sunulur. Bu diğerlerinin narsisist kişiliğin ihtiyaçlarını ödüllendirme dışında önemleri yoktur. Çünkü narsisist kişilikler kendilerini başkalarının yerine koyamaz (empati) ve gerçekte kimseyi sevemezler. Patolojik narsisiste hayran olan biri de anında değerini yitirerek, narsisist tarafından sıkıcı bulunur ve terkedilir. Böylece, ilişkileri birbirinin tekrarı haline gelen, devamlı alıcı konumunda olan ve aldıklarıyla yetinemeyen ve doyum sağlayamayan narsisist sürekli bir boşluk duygusu içine girer.

Narsisistik kişilik bozukluğunun kökleri ilk çocukluk çağlarına kadar uzanır. Ebeveyinlerine bakıldığında, çocuklarına karşı gizli ya da aleni agresyon (saldırganlık) gösteren, soğuk ana-baba figürü olduklarını görürüz. Ayrıca pekçok narsisistik hasta doğuştan edindiği sıradışı bir özellik taşır. Çoğu fiziksel olarak çekici, zeki ya da özel bir yeteneğe sahiptir ve bu özellikler narsisistiklerin sığınağıdır. Narsisist bu özellikler ile dikkat çekerek ana-baba öfkesinin hedefi olma-

nın ve onlar tarafından sevilmediğine inanmanın yarattığı olumsuz duyguları gidermeye çalışır. Ebeveyinlerin, çocuklarını kendi narsisizmlerine alet ederek, diğer insanların beğenisine sunması, çocukların doğal olarak, teşhirciliğin onlara güç ve önem kazandıracağı yargısına varmalarına neden olur. Ayrıca çoğu, çocukluklarında ailedeki küçük deha rolünü üstlenen kişilerdir.

Normal narsisizmi, patolojik olandan ayırmak gereklidir. Hepimiz kendimizi sevip, kendi yaşantılarımızı başkalarınkinden üstün tutarak kendimizi mutlu etmeye çalışıp, başkalarının onay ve beğenilerini kazanmak için çaba harcarız. Patolojik narsisizmde ise, kişinin kendisine ilişkin yargıları, tamamen başkalarının hayranlığını kazanmaya yöneliktir.

Kitapçıkta da bahsedildiği gibi, DSM'nin tanımlayıcı (descriptive) kriterleri, her ne kadar klinik psikiyatri ve psikiyatrik araştırmalar için gerekli olsada çeşitli sebeplerden dolayı, bazı eksiklikleri vardır. Bunlardan en önemlileri, özellikle diğer B kümesi kişilik bozuklukları ile tanısal olarak üst üste binmeler ve şiddetin tek seviyede belirlenebilmesidir. Oysa klinikte, çeşitli şiddet seviyelerinde narsisistik kişilik bozukluğuna rastlamaktayız.

Tedaviye başvurma sebebi genellikle, narsisistik hedeflere ulaşılamadığında, dış ödüllendirilme kaynaklarının yetersiz olma durumunda ve hayali ya da gerçek terkedilme sonrası yaşanan, narsisistik yıkıma bağlı depresif şikayetler veya anksiyetedir. Biri tarafından terkedildiklerinde ya da hayalkırıklığına uğradıklarında ilk bakışta depresyonu andıran hüzünleri, değer verilen birinin yitirilmesinin yarattığı gerçek bir üzüntü değil de, kindar bir öfkedir. Bununla beraber, sevememe, devamlı boşluk hissi ve empotans gibi cinsel yetersizlikler de tedaviye başvurma sebebi olabilir. *Kernberg*'in öncülüğünü yaptığı, ego psikolojinin, içe alınmış nesne ilişkileri kuramı, bu durumdaki en uygun terapatik yaklaşım olarak gözükmektedir.

Özellikle erkek narsisistik kişilikleri, geleneksel ataerkil toplumlar destekler. Bireyselleşmeyi ve bireylerin kıskançlık ve hırslarına dayanan toplumsal rekabet ortamı sağlayan toplumlar, hiç kuşkusuz patolojik narsisizm özelliklerini de körüklüyeceklerdir. Yine de sonuçta, toplum ancak kişiliklerinde potansiyel uyumsuzluk bulunan bireylerde ciddi psikolojik anormallikler yaratabilir.

Sonuç olarak, narsisistik kişiliklerdeki patolojinin temel olarak diğerleriyle olan ilişkilerine yansıdığını ve bu kişiliklerin bizi yöneten politikacıların arasında da yeralabileceğini aklımıza getirirsek, narsisizmin bireysel olduğu kadar toplumsal bir sorun olduğunu da anlarız. Doyum, ancak bir başkasıyla eşit koşullarda ilişkiye girilebildiğinde sağlanabilir. Bu da, diğer insanlardan hiçbir farkımız olmadığını hissederek edinilebilen bir birlik duygusuyla olur.

KAYNAKÇA

DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 4rd Edition); American Psychiatric Association; Washington DC; 1994.

Ruh Sağlığı ve Bozuklukları; Prof. Dr. M. Orhan Öztürk; Hekimler Yayın Birliği; Ankara; 1994.

Psychiatry; Volume I; (Revised Edition); New York; 1989.

Psychotherapy After Kohut; A Textbook of Self Psychology; Ronald R. Lee, j. Colby Martin; London; 1991.

Borderline Conditions and Pathologial Narcissizm; F. Otto Kernberg; London; 1985.

Psikanaliz Yazıları; Vamık D. Volkan; Hekimler Yayın Birliği; Ankara; 1992.

Surakic M.D.; The Functional Dynamics of the Narcissistic Personality; Am. J. Psych. 4; 189-202; 1990.

Edith Hamilton; Mitologya; çeviren: Ülkü Tamer; Varlık Yayınları; 1996.

Review of Psychiatry; Volume II; American Psyhiatric Press; Washington; DC; 1992.

Love Relations, Normal and Pathologic; F. Otto Kernberg;

Psychology Today; June 1978.

BU KİTAP
1997 YILI'NIN MAYIS AYINDA
İSTANBUL'DA ÇETİN MATBAASI'NDA
BASILMIŞTIR

İSİM

BDS YAYINLARI okurlarına
yeni bir dizi sunuyor:
"İZM"LER DİZİSİ.

Bilim adamlarına ve uzman
kişilere hazırlattırılan bu dizi
başvuru / rehber kitap niteliğini
taşıyacaktır.
"İZM"lerin Türkiye'ye yansımasını
da bulacağınız ve tartışmalara
ışık tutacak olan bu dizinin
NARSİSİZM adlı kitabı
Bakırköy AMA - TEM Uzmanlarından
Dr. CÜNEYT EVREN
tarafından kaleme alınmıştır.

İZM'ler Dizisi

97.34.Y.0175.76